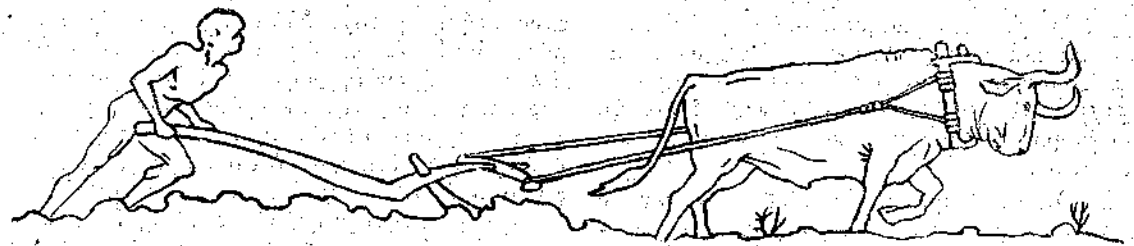

Ο ΠΑΠΑΣ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΣ Χ
ΥΠΟ ΒΕΛΑΣΚΕΖ - ΡΩΜΗ

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Θ' 31 Ο-
ΚΤΩΒΡΙΟΥ 1908

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Τὸ βιβλίον τὸ ἄψυχον, τὸ περιελκίον διως τὴν ψυχὴν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη καὶ ἐκινῆσεν ἐπὶ ὥρας ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ λύχνου ἢ ὑπὸ τὰς λάμπεις τοῦ πολυελαίου, ἢ ἠγγύνησεν καὶ ἐπόνεσε διὰ νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς ἄλλους, τοὺς συγχρόνους του καὶ τοὺς μετέπειτα, μίαν ἐργασίαν, — ἀδιάφορον ἂν ἐπιωφελῆ, ἐσφαλμένην ἢ ἀνωφελῆ, — ἢ δέσμη ἐκείνη τῶν χειρογράφων ἢ ἐντύπων φύλλων, ἢ ὅποια ἔχει τὴν καταγωγὴν τῆς εἰς τὴν ἐφεύρεσιν τῆς γραφῆς καὶ τῆς τυπογραφίας, καὶ ἢ ὅποια περιελκίει τὴν σκέψιν τοῦ φιλοσόφου, τὸν κόπον καὶ τὸ συμπέρασμα τοῦ ἱστορικοῦ, τὴν φαντασίαν καὶ τὸν πόνον τοῦ ποιητοῦ, — τὸ ἀκαλαίσθητον καὶ χονδροειδές, ἀλλὰ καὶ τὸ ὠραῖον καὶ κομψὸν βιβλίον πόσους διωγμούς, πόσας καταστροφὰς καὶ περιφρονήσεις δὲν ὑπέστη ἀπὸ τῆς ἐμφανισέως του καὶ πόσας δὲν ὑφίσταται ἀκόμη καὶ σήμερον! Κάθε δὲ διωγμὸς τοῦ φερεφώνου αὐτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ κάθε καταστροφή του ὄχι σπανίως ἔθαιψεν ἕνα ὀλόκληρον κόσμον καὶ ἀφήκεν ἐπικρατοῦσαν μίαν πλάνην καὶ ἕνα σφαλερὸν καθεστῶς.

Αἰῶνων διωγμοὶ κατὰ τῶν μνημείων τοῦ λόγου, τῆς μνήμης, τῆς φαντασίας συνετέλεσαν νὰ ἀπολεσθοῦν ὑπάρξεις καὶ ὑπὸ τὰ ἴχνη βεβήλων ἢ ἐχθρικών ποδῶν νὰ σβυσθοῦν ἡλιοὶ φωτεινοὶ τῆς ἀνθρωπίνης προόδου. Ὅσον δὲ εἶνε λυπηρὰ ἢ τοιαύτη τύχη τῶν βιβλίων, ἄλλο τόσοον εἶνε καὶ περίεργοι αἱ διάφοροι καταδιώξεις του ὑπὸ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου.

Τὸ ἀρχαιότερον παράδειγμα τὸ ὅποιον εἶνε γνωστὸν, περὶ καταστροφῆς βιβλίων — γράφει ὁ Ἀλβέρτος Σιμ — ἀνάγεται εἰς τὸν 8^{ον} π. Χ. αἰῶνα. Κατὰ τὸν Χαλδαῖον ἱστορικὸν Βερόδ^{ος} καὶ τὸν Ἕλληνα συγγραφεὰ Ἀλέξανδρον Πολύστορα, ὁ βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνος Ναβονασσάρ, γνωστὸς διὰ τὴν ἐπώνυμον πρὸς αὐτὸν

χρονολογίαν, ἣτις κατέρχεται μέχρι τοῦ 747 π. Χ., ἐξολόθρευσεν ὅλας τὰς ἱστορίας τῶν προκατόχων του βασιλέων, θέλων οὕτω νὰ ἐξαλείψῃ τὸ παρελθὸν καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν βασιλείαν του ἱστορικῶν ἀφετηρίαν εἰς ὄλον τὸν κόσμον. Κατὰ τὸ 213 π. Χ. ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Σινῶν Χι-Χσάγκι-Τί, ἐκ μίσους πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν — ἀφηγεῖται ὁ Λουδοβίκος Λαλάν — διέταξε νὰ καύσωσιν διὰ τὰ βιβλία τὰ ὅποια εὐρίσκοντο εἰς τὸ Κράτος του, ἐξαιρέσας τῆς προγραφῆς ταύτης μόνον τὰ περιλαμβανόμενα ἱστορίαν τῆς οἰκογενείας του, ἀστρολογίαν καὶ ἱατρικὴν.

Ἄλλὰ μεγαλειότεραν συμφορὰν δὲν ἐπροξένησεν εἰς τὰ βιβλία, καὶ οὐδὲν ἄλλο συνετέλεσε τόσοον εἰς τὴν ἐξόντωσιν καὶ καταστροφὴν αὐτῶν, ὅσον αἱ θρησκευτικαὶ διαμάχαι. Οἱ φοβεροὶ εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ πάθους τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀναφανομένων αἰρέσεων καὶ δοξασίων, οἱ μὴ θεωροῦντες τίποτε ὡς ἀνόσιον, προκειμένου νὰ ἐπιβάλουν τὰς θρησκευτικὰς ἰδέας των, κατὰ τοῦ βιβλίου πρῶτον ἐστράφησαν. Κατενόησαν, ὅτι τὰ βιβλία ἦτο τὸ καλλίτερον μέσον πρὸς διάδοσιν ἐν γένει τοῦ λόγου εἰς τὸν ἀνθρώπον, μὴ ὑποκειμενον εἰς κόπωσιν, προικισμένον με δύναμιν καὶ ἀσύγκριτον θάρρος, εὐρισκόμενον πανταχοῦ καὶ πάντοτε, καὶ κατ' αὐτοῦ ἐστράφησαν πρῶτον, θέλοντες νὰ τοῦ ἐπιβάλουν σιωπὴν, ὅταν τοῦτο ἀντεστρατεύετο εἰς τὰς ἀρχὰς των. Οἱ Ρωμαῖοι οὕτω ἔκαισαν τὰ βιβλία τῶν Ἰουδαίων, τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν φιλοσόφων — γράφει ὁ Βινιέλ-Μαρβιά, — οἱ Ἰουδαῖοι ἐπυρπόλησαν τὰ βιβλία τῶν Χριστιανῶν καὶ εἰδωλολατρῶν καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὰ βιβλία τῶν Ἰουδαίων καὶ εἰδωλολατρῶν. Τὸ πλεῖστον τῶν βιβλίων τοῦ Ὠριγένους καὶ τῶν ἀρχαίων αἰρετικῶν ἐκῆσαν ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς. Ἐν Κρε-

εὐρίσκουσι θέσει ἐν τῷ ἐν Ἡρακλείῳ Μουσεῖῳ.

Μὲ τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ Μεγάρου τῆς Βασιλείου καταλαμβάνομεν τώρα τελείως καὶ τὸ πρῶτον σύστημα τοῦ φωτισμοῦ. Ἐκ τῆς ἀνοικτῆς αὐλῆς ἐξ ἀνατολῶν καὶ τοῦ στενοῦ ἀνοικτοῦ χώρου πρὸς νότον τὸ φῶς χύνεται μεταξὺ τῶν ὀρθοστατῶν καὶ τῶν κίονων εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Μεγάρου. Εἰς ἀσθενέστερον τόνον εἰσδύει εἰς τὸ ἐν τῷ μυχῷ λουτρὸν καὶ ἀμυδρῶς φωτίζει τὴν σπειρόμορφον ζωοφόρον ὑπεράνω τῆς λευκῆς ὀρθομαρμαρώσεως τοῦ λουτροῦ, καὶ καταπίπτει ἐπὶ τοῦ μικροῦ πηλίνου λουτήρος τοῦ εὐρισκομένου εἰσέτι εἰς τὴν θέσιν, εἰς ἣν τὸν ἀφῆκεν πρὸ 3500 ἐτῶν ἢ τελευταία τοῦ Ἀνακτόρου Βασιλίσσα (παραβ. «Times» 27 Αὐγούστου 1908).

Β'. ΦΑΙΣΤΟΣ, ΠΡΙΝΙΑΣ

Ἡ ἐν Κρήτῃ ἀρχαιολογικῇ Ἰταλικῇ Ἀποστολῇ διὰ τοῦ κ. Luigi Perrier καὶ τοῦ κ. E. Stefani ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὰς ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Φαιστοῦ συμπληρωματικὰς ἐργασίας καὶ τὰς ἐν Πρινιαῖ ἀνασκαφάς.

Α'. ΦΑΙΣΤΟΣ

Τὰ δύο Ἀνάκτορα. — Τὰ Προπύλαια. — Τὸ Περίστυλον. — Τὰ ἀρχαιότερα στρώματα. — Ἡ περίφημος ἔντυπος πινακίς.

Ὁ κυρίως ἐπιδικωκόμενος σκοπὸς κατὰ τὰς περυσινὰς καὶ ἐφετινὰς ἐργασίας ἐν τῷ ἀνακτόρῳ Φαιστοῦ ἦτο νὰ διακριθῶσι τὰ μέρη καὶ τὰ ὄρια ἑκατέρου ἀνακτόρου, ἦτοι τοῦ ἀρχαιότερου (Μεσομινωϊκοῦ) καὶ τοῦ νεωτέρου (Υστερομινωϊκοῦ). Καὶ πράγματι διὰ τῶν τελευταίων ἐργασιῶν ἐπετελέσθη τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ σήμερον ἡ κατανόησις τοῦ σχεδίου ἑκατέρου ἀνακτόρου δὲν καταλείπει πλέον ἀμφιβολίας.

Πρὸς νότον καὶ νοτιοδυτικὰ εὐρέθη τὸ ἔσχατον ἄκρον τοῦ ἀνακτόρου ἦτοι αἱ Κυκλώπειοι ὑποδομαὶ τοῦ ἑξωτερικοῦ τοῖχου. Οἱ τοῖχοι αὐτοί, ὅπως παρετηρήθη καὶ διὰ τοὺς ἄλλους τοίχους τῆς προσόψεως, δὲν ἐκτείνονται εἰς συνεχῆ εὐθείαν γραμμὴν, ἀλλ' εἰσέχουσι καὶ ἐξέχουσι κατ' ὀρθῶν γωνίας καὶ οὕτω σχηματίζουσιν ὀγκώδεις προβολὰς ὁμοιαζούσας πρὸς πύργους προασπίζοντας τὰς εἰσόδους.

Συνεληρωθήσαν ἐφέτος καὶ διεφωτισθήσαν μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν τὰ σχέδια τοῦ μεγαλοπρεποῦς Προπυλαίου καὶ τοῦ Περιστύλου.

Εἰς τὸ Προπύλαιον Φαιστοῦ ἔχομεν τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν δεῖγμα Προπυλαίων, τῶν ὁποίων εἰς πολὺ νεωτέραν ἐποχὴν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους βλέπομεν τὸν εὐγενέστερον καὶ τελειότερον τύπον κατὰ τὴν εἰσόδον τῆς Ἀκροπόλεως.

Εἰς τὸ Προπύλαιον Φαιστοῦ ἀρχαιότερον καὶ ἐντελῶς διάφορον τοῦ τῆς Τρυνθῆος ἀνερχόμεθα

διὰ κλίμακος ἐκ 12 βαθμίδων ἐχούσης πλάτος 13 μέτρων. Ἡ κλίμαξ ἀνάγει εἰς ἰσόπεδον εὐρύχωρον εἰς τὸ βάθος τούτου ἐγείρεται ἡ πρόσοψις τῆς δυτικῆς στοᾶς ἀποτελουμένη ἐκ κίονος μεταξὺ δύο τετραγώνων στύλων εἰς τρόπον, ὥστε τὰ μεσοστύλια διαστήματα ἀποτελοῦσι τὰς δύο εὐρείας εἰσόδους. Ἡ ὀπισθία στοὰ ἢ ἀνατολικὴ ἔχει τοῦναντίον τρεῖς κίονας εἰς γραμμὴν καὶ δέχεται τὸ φῶς ἐξ αὐλῆς, ἣς αἱ βάσεις εἶναι κτισμέναι ἐκ τετραγώνων ὀγκολίθων. Ἐνταῦθα εὐρέθη καὶ ὁ ὑπόγειος ἀγωγὸς ὁ διοχετεύων ἔξω τὰ ὄμβρια ὕδατα τῆς αὐλῆς αὐτῆς. Τὸ Προπύλαιον τοῦτο εἶναι τὸ τέως νομιζόμενον ὡς Μεγάρου τῶν ἀνδρῶν τοῦ νεωτέρου Ἀνακτόρου, διεφωτίσθησαν δὲ τὰ κατ' αὐτὸ μάλιστα διὰ τῶν μελετῶν τοῦ κ. D. Mackenzie ἐκ παραβολῆς πρὸς ὅμοια Πρόπυλα τοῦ Ἀνακτόρου Κνωσοῦ.

Τὸ Περίστυλον τοῦ Φαιστίου Ἀνακτόρου τὸ ἀπὸ πέτρων ἀποκαλυφθὲν εἶναι οὐχὶ ὀλιγότερον σπουδαῖον καὶ ἐπιβλητικὸν καὶ ἀντιπροσωπεύει τὸ πρῶτον δεῖγμα τοῦ τόσον συνήθους κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους περιστύλου, εἶναι δὲ ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὰ τόσον νεώτερα Περίστυλα τῆς Δήλου καὶ τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς Πομπηίας. Οἱ κίονες τοῦ Φαιστίου Περιστύλου εἶναι τὸ ὅλον 12 ἦτοι τέσσαρες εἰς ἑκάστην πλευρᾶν, αἱ δὲ τέσσαρες στοαὶ αἱ σχηματιζόμεναι διὰ τῶν κίονων αὐτῶν εἰς τὰς τέσσαρας πλευράς εἰσάγουσιν εἰς διαδρόμους καὶ δώματα εὐρύχωρα. Καὶ ἐνταῦθα εὐρέθη ὁ ὑπόγειος ὀχετὸς τῶν ὄμβριων ὑδάτων τῆς περικλειστοῦ αὐλῆς.

Ἀνέσκαφα καὶ διὰ τοῦτο σπουδαιότατα διὰ τὴν χρονολογίαν τῶν ἀρχαιότερων κτιρίων ἦσαν τὰ στρώματα, τὰ ὁποῖα ἐσκάφησαν καὶ ἐξητάσθησαν ἐπιμελῶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ τὸ δάπεδον τοῦ πρώτου Ἀνακτόρου καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Περιστύλου. Ἐἶχον πάχος 2—3 μέτρων καὶ ἦσαν πλούσια εἰς πηλῖνα τεμάχια τοῦ λεγομένου λιθοχαλκίνο αἰῶνος (eneolitico), μεθ' ὧν ἦσαν ἀναμειγμένα λίθινα σκεύη καὶ λείψανα τῆς ἐστίας καὶ τῶν φαγητῶν. Ἐκ τῆς σκαφῆς ταύτης ἐδείχθη πρὸς τοὺς ἄλλους ὅτι τὸ Περίστυλον ἐπίσθη οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ ἀρχαιότερου Ἀνακτόρου, ἀλλ' ἐπὶ φυσικοῦ ὑψώματος καὶ ἐπὶ τῶν λειψάνων προϊστορικῆς οἰκίας τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς ὁμοίας πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς ἀνακαλυφθεῖσαν εἰς Μαγγασάν πρὸς τὸ Παλαιαστριν Σητείας.

ὑπὸ ἐκτάκτου ἐπιτυχίας ἐπεστέφθησαν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἰταλικῆς Ἀποστολῆς ἐν Φαιστῷ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἐργασίας. Ἐν ᾧ κατὰ τὴν βορειανατολικὴν γωνίαν τοῦ Ἀνακτόρου ἐκαθαρίζοντο οἰκήματά τινα τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀρχαιότερου Ἀνακτόρου, εὐρέθη πινακίς πηλίνῃ ἐν σχήματι δίσκου κυκλικῷ διαμέτρου 16 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου ἐν μέσῳ τέφρας καὶ ἀνθρά-

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ

Δ. ΘΕΟΤΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

κων. Ἀμφότερα αἱ ἐπιφάνειαι τοῦ δίσκου εἶναι κεκαλυμμένα ὑπὸ γραμμάτων τοῦ εἰκονογραφικοῦ (ιερογλυφικοῦ) εἴδους, 250 τὸ ὅλον. Εἶναι δὲ ταῦτα κεφαλαὶ καὶ μορφαὶ ἀνθρώπων, ἰχθύες, πτηνὰ, δένδρα, φυτό, σκεύη καὶ ἄλλα πράγματα διάφορα ἀναπτυσσόμενα ἑλικοειδῶς ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ δίσκου πρὸς τὴν περιφέρειαν μεταξὺ χαρακτικῶν γραμμῶν. Τὸ ἀπολύτως νέον καὶ παράδοξον τοῦ ἐπιγραφικοῦ τούτου μνημείου ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι τὰ γράμματα δὲν εἶναι χαρακτικὰ διὰ στύλου, ὅπως εἰς πάσας τὰς ἄλλας Κρητικὰς πινακίδας, ἀλλ' εἶναι ἕκαστον ἰδίᾳ τυπωμένον δι' ἰδίου τύπου ἐπὶ τοῦ πηλίνου δίσκου. Ἐχομεν ὅθεν πρὸ ἡμῶν ἀληθῆς τυπογραφικὸν ἔργον ἀνερχόμενον εἰς τὸν 20 π. Χ. αἰῶνα. Αὐτὸ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι τὸ κορυφωμα εἰς τὰ τόσα ἄλλα ἀπροσδόκητα καὶ πρωτοφανῆ τῶν Κρητικῶν ἀνακαλύψεων (πρβλ. Π. Marzocco, Firenze 16 Αὐγούστου 1908).

Β'. ΠΡΙΝΙΑΣ

Ἡ ἀρχαία ὁδὸς καὶ τὰ ἀναλήμματα. — Τὸ φρούριον καὶ οἱ πύργοι αὐτοῦ. — Οἱ δύο ναοὶ μετὰ τὰ ἐν αὐτοῖς θυσιαστήρια. — Τὸ νεκροταφεῖον.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων ἐργασιῶν εἶχε φανῆ ὅτι ἡ θέσις αὐτῆς κειμένη ἐν τῷ μέσῳ τῶν κτήσεων Φαιστοῦ Γόρτυνος ἀφ' ἑνὸς καὶ Κνω-

σοῦ ἀφ' ἑτέρου, ἀντεπροσώπευσεν τὴν μεταβατικὴν ἐποχὴν μεταξὺ τοῦ Μινωϊκοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐν Κρήτῃ.

Κατὰ τὰ δύο προηγούμενα ἔτη ἀνεσκάφη τὸ Μακεδονικὸν φρούριον καὶ εὐρέθη ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς ναὸς ὁ ἔχων τὰ ἐκ πάρου λίθου ἀνάγλυφα τῆς πομπῆς τῶν ἱππέων καὶ τὰ τεμάχια τῶν ἀρχαίων λατρευτικῶν ἀγαλμάτων τοῦ ναοῦ.

Κατὰ τὴν ΒΑ. κατωφέρειαν τῆς Πατέλας ἀπεκαλύφθη τμηματὶς τοῦ κτισμένου ἐκ μεγάλων ἀκατεργάστων ὀγκολίθων, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ πιθανῶς τὴν ὑποδομὴν ἀρχαίας ὁδοῦ ἀντιστοιχοῦσης σχεδὸν πρὸς τὴν σημερινήν, δι' ἣς ἀνερχεται τις καὶ σήμερον εἰς τὸν φύσει ὄχρυν λόφον. Ὁμοίου τύπου τοῖχοι ἀνεφάνθησαν κατὰ τὴν βορείαν κατωφέρειαν πολυάριθμοι, χρησιμεύοντες ὡς ἀναλήμματα ἀλλεπαλλήλων ἰσοπέδων (terrasses).

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐκαθαρίσθησαν καὶ ἐμελετήθησαν οἱ τέσσαρες πύργοι τοῦ ἑλληνιστικοῦ φρουρίου τοῦ ἀνασκαφέντος κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, τὸ ὁποῖον προασπίσει τὴν εἰς τὸν λόφον ἀνοδόν. Κλικακίς τελείως διατηρουμένη ἀνήγει ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ φρουρίου εἰς τὸν ΒΑ πύργον. Οἱ τρεῖς πύργοι οὐδεμίαν ἔχουσι διέξοδον πρὸς τὰ ἑκτός, ἀλλ' ὁ τέταρτος ὁ νοτιανατολικός, ὁ μεγαλύτερος καὶ σημαντικώτερος

των άλλων, είχε πύλην, δι' ἧς καὶ μόνης ἠδύνατό τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον. Ἡ πύλη φέρει εἰς εὐρύχωρον πρόδομον, ἐκεῖθεν δὲ ἀνοίγονται αἱ εἰσοδοὶ εἰς δύο δωμάτια τοῦ πύργου, κατὰ δὲ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ προδόμου ὑπάρχει θύρα με παραστάδας ἐκ μεγάλων ὀγκολίθων, δι' ἧς εἰσδύει τις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φρουρίου. Διὰ τῆς διατάξεως ταύτης ὁ θάλαμος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον ὡφελεῖ νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ πύργου τούτου καὶ τοῦ προδόμου ἔχων ἐκτεθειμένην τὴν δεξιὰν πλευράν. Εἰς τὰ χώματα τῆς ἐπιχώσεως πλὴν πολυαριθμῶν κεραμίδων τῆς στέγης εὐρέθησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο βέλη καὶ αἰχμαὶ δοράτων ἐκ σιδήρου καὶ τεμάχια χρωματιστῶν ἀγγείων ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς.

Ὁ ἀρχαῖος ναὸς, τοῦ ὁποῦ πέρυσιν ἀνεσκάφη μόνον ὁ πρόναος καὶ εὐρέθησαν τὰ ἀρχαῖα ἀνάγλυφα τῆς πομπῆς τῶν Ἰσπεῶν, ἀνεσκάφη ἐφέτος τελείως. Σύνκειται ἐκ τοῦ προναοῦ καὶ τοῦ σηκοῦ. Μόνον ὁ τοῖχος τῆς ἀνατολικῆς προσόψεως παρουσιάζει σημαντικὸν πάχος, ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ ὑποβαστάξῃ τὸ βαρὺ αὐτὸ διάζωμα τῶν Ἰσπεῶν, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι τοῖχοι εἶναι λεπτοὶ καὶ κτισμένοι με μικροῦς μόλις τετραγωνισμένους λίθους καὶ πηλόν. Εἰς τὰς ἐσωτερικὰς πλευράς τῆς πλατείας θύρας τοῦ σηκοῦ εὐρίσκονται χαμαὶ ἡμιανκτικαὶ δύο πλάγιαι τιτανολίθου ἔχουσαι ἄνω κοιλότητα τετραγώνου πρὸς ὑποδοχὴν τῶν καθέτων δοκῶν, ἐφ' ὧν ἦσαν προσηλωμένοι αἱ θύραι. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σηκοῦ εὐρεται λάκκος ὀρθογωνίου σχήματος περιοριζόμενος ὑπὸ ὀρθῶν πλακῶν τιτανολίθου καὶ στρωμένος εἰς τὸ ἔδαφος ἐκ λίθων ἀσβεστοποιημένων ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ πυρός. Ὑποκάτω τοῦ λιθοστρώτου τούτου ἔδαφος ὁ ἀργίλος εἶναι κοκκινισμένος ἐκ τοῦ πυρός, ἐντὸς αὐτοῦ δὲ εὐρέθησαν τὰ θραυσμένα ὀστέα τῶν θημάτων. Ἐχομεν ἄρα

τὸ θησαυστῆριον εἰς τὸ μέσον τοῦ σηκοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα ἐκαίοντο τὰ σφάγια, πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἡ στέγη τοῦ ναοῦ θὰ εἶχεν ἀνοιγμα. Βάσις κίονος κυλινδρική ὑπερέχουσα ἀκατεργάστου πλίνθου ὑπῆρχεν ἐμπροσθεν τοῦ θησαυστηρίου καὶ ἄλλη ὀπισθεν, ὑπενθυμίζουσαι τοὺς ἐπὶ τοιοῦτων λιθίνων βάσεων ξυλλίνους κίονας τῶν τελευταίων μυωικῶν οἰκοδομημάτων.

Παρὰ τὸν πρῶτον τοῦτον ναὸν (Α) εὐρέθη ἐφέτος καὶ δεύτερος (Β). Οὗτος κεῖται ἐπὶ ἐπιπέδου ὀλίγον τι ὑψηλοτέρου. Ὁ τύπος τῆς οἰκοδομήσεως, τὰ ὄπλα, τὰ λείψανα τῶν πραγμάτων (τεμάχια ἀγγείων καὶ πιδῶν) εἶναι τὰ ἴδια. Τὸ σχέδιον ἐπίσης ἐπαναλαμβάνεται τὸ αὐτὸ μετὰ τὴν προσθήκην ὀπισθοδόμου, ὅστις εὐρέθη πλήρης πιδῶν τεθραυσμένων κατὰ χώραν. Τὸ θησαυστῆριον καὶ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι εὐρέθη μία μόνον βᾶσις ἐν σχήματι κώνου κολούρου ψάφουσα τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ θησαυστηρίου, καὶ ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς βῶμον ἢ πρὸς βᾶσιν κίονος. Τὰ τεμάχια τῶν ἀγγείων τῶν εὐρεθέντων παρὰ τοὺς ναοὺς καὶ ἐντὸς αὐτῶν ὑπομνησκουσι μὲν κατὰ τὴν τεχνολογίαν τὰ τελευταῖα μυκηναϊκά, ἀλλ' ἔχοντα γάνωσιν ἀμαυροτέραν καὶ ὀλιγώτερον στερεὰν ἀποδοτέα εἰς τὴν γεωμετρικὴν ἐποχὴν ὁμοίως καὶ τὰ μετ' ἀναγλύφων κεκοσμημένα τεμάχια τῶν πιδῶν.

Ὑποκάτω τοῦ λόφου τῆς Πατέλας νοτιοδυτικὰ φαίνεται ὅτι εὐρεται τὸ ἀρχαῖον νεκροταφεῖον τῆς πόλεως. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων σημείων εὐρέθη ἐνταῦθα πρὸ μηνῶν ὑπὸ χωρικοῦ νεκρῆς κωφῆς στήλης, ἐφ' ἧς σῴζεται χαρακτὸν τὸ περιγράμμα γυναικὸς νηθούσης. Ἡ στήλη θὰ ἦτο γραπτῆ.

Αἱ ἔρευναι ἐν Φαιστῷ καὶ Πριναῖ θὰ συνεχισθῶσι καὶ κατὰ τὸ ἐπιπὸν ἔτος.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές]

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Α. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΖΩΗ—ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ

Ἐάν ἐρωτήσῃ κανεὶς τὸν ἐμποροῦπάλληλον, τὸν μικρέμπορον, τὸν δημόσιον ὑπάλληλον, τὸν ἐπιστήμονα ἀκόμη κατὰ τὸ πλεῖστον—καὶ καθένα, ὁ ὁποῖος δὲν εἶνε «ιδιοκτήτης», ἀλλὰ στεγάζεται ὑπὸ μίσθιον στέγην, εἴτ' ἔδῳ εἰς τὴν πρωτεύουσάν, εἴτε εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τοῦ βασιλείου:

— Ποία σοῦ εἶνε ἡ δυσκολωτέρα καὶ ἡ πικροτέρα ἡμέρα τοῦ μηνός;

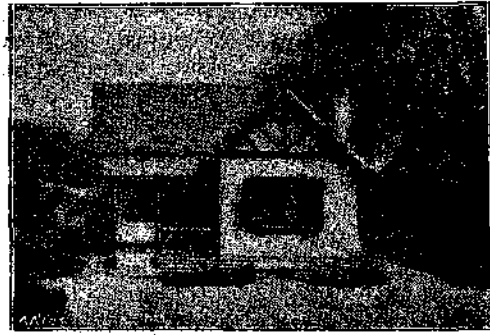
— Ἡ ἡμέρα τῆς πληρωμῆς τοῦ ἐνοικίου, θὰ τοῦ ἀποκριθῇ με στεναγμὸν βαθύν.

Καὶ ἂν πάλιν τὸν ἐρωτήσῃ:

— Ποῖος σοῦ ἀφαιρεῖ τὸ μεγαλειότερον μέρος τῶν εἰσπραξέων σου;

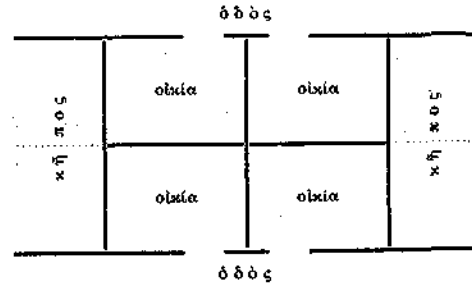
— Ὁ οἰκοδεσπότης, θ' ἀποκριθῇ με στεναγμὸν βαθύτερον.

Τὸ ζήτημα τοῦ οἰκήματος εἶνε τὸ αἰώνιον κοινωνικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγκατέλιπε τὰ δένδρα καὶ τὰ στήλαια, τὴν πρώτην του κατοικίαν, κ' ἐσκέφθη νὰ στήσῃ τέσσαρας πασσάλους καὶ νὰ στηρίξῃ ἐπάνω των τὴν πρώτην καὶ πρωτογενῆ στέγην.

Οἰκία ἀξίας 2.000 φρ., δωμάτια 2 καὶ μαγειρεῖον· προκαταβολὴ δραχ. 500, μηνιαία καταβολὴ ἐπὶ εἰκοσαετίαν δραχ. 13.35

στῶν, διὰ τοὺς ἐργάτας τῶν κλωστηρίων τῆς πόλεως αὐτῆς, κατὰ σχέδιον τοῦ ἀρχιτέκτονος Αἰμὺλ. Μύλλερ. Αἱ οἰκίαι ἐκτίσθησαν ἀνὰ τέσσαρες ὁμοῦ, χάριν οἰκονομίας, με κοινὴν στέγην, με τὰς προσόψεις μὲν ἀνὰ δύο πρὸς δύο παραλλήλους δρομίσκους, με τέσσαρα κηπάρια δ' ἐκατέρωθεν, ὅπως δεῖκνύει τὸ κατωτέρω διάγραμμα:

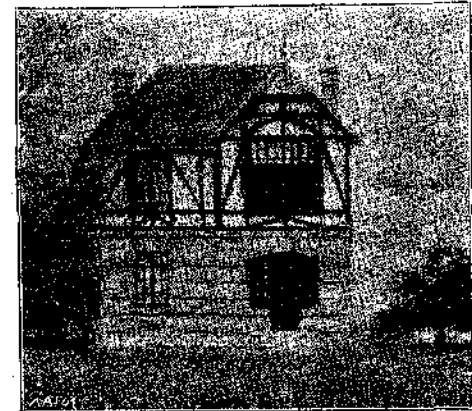

Ἀληθινά, τὸ ἐνοίκιον, τὸ ὁποῖον ἀπορροφᾷ σήμερον τὸ 1/4 ἢ τὸ 1/5 τῶν ἐσόδων τοῦ οἰκογενεάρχου, ὁ ὁποῖος ἀποζητᾷ ἀπὸ μόνης τὴν προσωπικὴν του ἐργασίαν, κρατεῖ τὰς περισσοτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας ὑπὸ πίεσιν σκληράν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε μόνον ἡ ἄνισος δαπάνη, ἡ ὁποία ἐπιβαρύνει τὸν ἄτονον προὔποισμὸν τοῦ βιοκαλαιστοῦ· διότι συνήθως μαζί με τὴν χρῆσιν τοῦ μισθίου, τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του, ἀγοράζει διὰ τοῦ μισθώματος καὶ μικρόβια νοσογόνα καὶ ἀέρα μολυσμένον καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον πολλάκις!

Διπλοῦν ἐπομένως προβάλλει τὸ πρόβλημα: πρόβλημα κοινωνικῆς οἰκονομίας καὶ πρόβλημα κοινωνικῆς ὑγιεινῆς· προκειμένου δὲ ἰδίως περὶ τᾶς, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὴν πλειονότητα κάθε κράτους, καθίσταται ὑψίστου ἐνδιαφέροντος, κοινωνικὸν κ' ἐθνικὸν· διότι τί μᾶλλον ἐνδιαφέρει ἀπὸ τὴν σωματικὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ὑγείαν τοῦ λαοῦ;

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐξηκονταετίαν τὸ μέγα τοῦτο ζήτημα ἐβασάνισε τοὺς στοχασμοὺς τῶν κηρῶν καὶ ἀποστόλων τῆς καλλιτερεύσεως τῶν λαϊκῶν τάξεων. Καὶ πρώτη ἐπρωτοστάτησε καὶ εἰς αὐτὸ ἡ φιλελεύθερος Ἀγγλία. Τὸ 1842 ἰδρύθη εἰς τὸ Λονδῖνον ἡ «Ἐταιρεία πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐργατικῶν τάξεων» καὶ μετ' αὐτὴν ἡ «Μητροπολιτικὴ», αἱ ὁποῖαι ἔκτισαν πολυῶροφους οἰκίας, ὑγιεινὰς, καλῶς ἀερίζομενας, με αὐλάς, ὅπου ἐστεγάσθησαν μ' εὐθηνὸν ἐνοίκιον πολυαριθμοὶ οἰκογένειαι ἐργατῶν. Πρῶτον καὶ ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἦτον ἡ καταπληκτικὴ ἐλάττωσις τῆς θνητότητος, ἡ ὁποία ἐνῶ εἰς τὰς ἐργατικὰς συνοικίας εἶχε φθάσῃ εἰς τὴν ἀπαισίαν ἀναλογίαν 33 τοῖς 100, εἰς τὰ νέα ἐργατικὰ οἰκήματα κατῆλθεν εἰς 8 τοῖς 100.

Τὴν πρώτην αὐτὴν ἀπόπειραν ἐπηρεολούθησε κατὰ τὸ 1853 ἐν Γαλλίᾳ ἡ ἰδρυσις τῆς «Ἐταιρείας ἐργατικῶν συνοικισμῶν τοῦ Mulhouse», ἡ ὁποία ἐφήρμοσε νέον σύστημα κατοικίῶν χωρ-

Οἰκία ἀξίας δραχ. 2.600· δωμάτια 8 κλπ· προκαταβολὴ φρ. 1.150· καταβολὴ μηνιαία ἐπὶ 20ετίαν φρ. 30.55

Οικία αξίας 8.500 φρ., δωμάτια 6 κλπ., προκαταβολή 2.125, μηνιαία καταβολή φρ. 56.65 επί εικοσαετίας.

«σπίτι του», ελκύεται προς αυτό και αποφεύγει το κατηλείον.

Επί της αυτής βάσεως, άλλ' υπό ποιμίλους τύπους, μεταλλάσσοντας αναλόγως του τόπου και των προόδων του ζητήματος των εθνητών και υγιεινών κατοικιών, το όποιον όλον καθίστατο και κατέστη ιδίως σήμερα θεσμός κοινωνικός παγκόσμιος, ιδρύθησαν έπειτα χιλιάδες εταιρειών, ανωνύμων, συνεργατικών ή μικτών εις όλας τας χώρας της Ευρώπης και της Αμερικής. Εις δε την Δανίαν, την Γερμανίαν, την Έλβετίαν και εσχάτως εις την Ιταλίαν έφθασαν εις θαυμαστόν σημείον τελειότητος οι λαοσωτήριοι αυτοί συνεταιρισμοί.

Φυσικόν ήτον εις την Γαλλίαν, όπου παρουσιάσθη ή πρώτη μορφή των εθνητών και υγιεινών κατοικιών να προοδεύση και αναπτύχθη εξαιρετικώς ή οργάνωσις αυτών. Λειτουργούν σήμερα εκεί πεντακόσια σχεδόν εταιρείαι, συνεργατικού ή απλού ανωνύμου τύπου, με κεφάλαια ποικίλλοντα από 5,000 μέχρις 1,200,000 φρ. Ιδίως δ' έπολλαπλασιάσθησαν αυτοί κ' εξέταθη το έργον των από διετίας, ότε ιδρύθη το νέον ύπουργείον « της εργασίας και της κοινωνικής προνοίας », άπαύγασμα ζηλευτόν των εν Γαλλία νεωτέρων υγιών και θετικών κοινωνιστικών τάσεων, εις το όποιον συνεκεντρώθη πᾶσα ενέργεια νομοθετική, νομολογική και στατιστική υπέρ των διαφόρων κλάδων της κοινωνικής προνοίας, δηλαδή της αποταμιεύσεως,

της ασφαλείας, της αλληλοβοηθείας, των εργατικών συντάξεων και των εθνητών κατοικιών, των όποιων πάντων έφορος και ορθομότης κ' έλεγκτής και τιμητής έπίσημος έτάχθη υπό του ευεργετικωτάτου νόμου.

Το πρόγραμμα δε αυτού, το όποιον με θαυμαστόν ένθουσιασμόν άνέπτυξε κατά τὰ έγκαίρια του νέου ύπουργείου, ο πρώτος αυτού ύπουργός κ. Βινιάσι, εφημέσθη κ' εφαρμόζεται εις ευρυτάτην κλίμακα. Κολοσιαία εργασία συνετελέσθη έκτοτε νόμοι νέοι παρασκευάσθησαν κ' εφημέσθησαν επιτροπαί πολυπρόσωποι συμβουλευτικά έτάχθησαν κ' εν Παρισίοις και ανά τας νομαρχίας του κράτους, άπειρία δημοσιευμάτων σχετικών διεσκορήσθη παντού δι' ειδικού δε νόμου της 12 Απριλίου 1906. έθεσπίσθησαν τὰ των εταιρειών εθνητών κατοικιών, διατυπωθέντων εν αυτώ και προτύπων καταστατικών κατά τας δύο μορφάς, συνεργατικήν και απλήν ανώνυμον. Δι' άλλων νόμων παρεσχέθη πολυετής ή διαρκής άτέλεια φόρων οικοδομών, θυρών και παραθύρων, χαρτοσήμων, άδειας οικοδομήσεως, και φόρου επί του εισοδήματος άνωήτων, ούτως ώστε σημαντικόν ποσόν παραχωρεί κατ' έτος το δημόσιον εις τους ένοικιαστές — ιδιοκτήτας των εθνητών κατοικιών, άνελθόν το 1906, κατά την έπίσημον στατιστικήν, εις 170,000φρ. περίπου.

Ο τελειότατος τύπος, κατά τον όποιον λειτουργούν αι γαλλικαί εταιρείαι, εις ό της εταιρείας « La Maisonette » της Νάντης (κεφ. 700,000 φρ.) και ό της « Εταιρείας αποταμιεύσεως συντάξεων » των Παρισίων, ήτις ίδρυσσε και ειδικόν τμήμα με κεφάλαιον 1,000,000 φρ. υπό τον τίτλον « Εταιρεία οικοδομική υγιεινών κατοικιών, αστυκων και αγροτικών ».

Οικία αξίας 12.600 φρ., δωμάτια 9 κλπ. κλπ., προκαταβολή φρ. 3.150 μηνιαία καταβολή επί εικοσαετίας φρ. 81.

Ο τρόπος της αποκτήσεως οικίας εις ό εξής εις όλίγα :

Κάθε ένήλιξ εμπορεί να ζητήσει την κατασκευήν μιας μόνης οικίας προς χρήση της οικογενείας του, όρίζων ο ίδιος την ολικήν αξίαν γηπέδου και οικοδομής, ή όποία δεν πρέπει να εις ανωτέρα των 10,000 ή 15,000 φράγκων μόλις δε καταβάλη ή συμπληρώση δια δόσεων το 1/4 ή το 1/10 του ποσού τούτου παρά τη εταιρεία ή παρά ταμειωτηρίω μεθ' ου εύρίσκειται εν συνδυασμώ ή εταιρεία, κίττειται υπ' αυτής ή οικοδομή κατά τας οδηγίας του, και του παραδίδεται ή χρήση της. Έκτοτε επί 20 έτη καταβάλλει εις την εταιρείαν 7—8 % κατ' έτος δι' ένοικιον μαζή και χρεωλύσιον εις δόσεις μηνιαίας μετά δε την συμπλήρωσιν της εικοσαετίας περιέρχεται ή οικία εις την άπόλυτον κυριότητα του.

Ούτωπώς δι' οικίαν αξίας 2,000 φράγκων, προκαταβάλλει ο μέτοχος-ένοικιαστής δρ. 200—500 (αναλόγως των όρων εκάστης εταιρείας) έπειτα δε πληρώνει 13—20 φρ. κατά μήνα επί 20 έτη. Διά της μεθόδου ταύτης ο εργατής, ο όποιος ελήρωσε πριν τα διπλάσια σχεδόν δια μίαν τρώγλην, αποκτά με όλιγωτέραν μηνιαίαν καταβολήν, ωραίον οικίον ιδιόκτητον και καθαρίον, συγκείμενον από δύο δωμάτια και μαγειρείον, αποπληρώνει δε την αξίαν του δια του ένοικίου, το όποιον πριν ελήρωσεν εις τον οικοδεσπότην του άνεπιστρέπτει.

Ο συνηθέστερος τύπος των εταιρειών αυτών εις ό συνεργατικός, περιλαμβάνων δέη ειδών μετόχους: τους μετόχους-ένοικιαστές και τους μετόχους-χρηματοδότας. Έκ των 7 ή 8 τοις % τὰ μὲν 4 λαμβάνουν ως μέροςια των κεφαλαίων των οι μέτοχοι-χρηματοδόται, το δε 3 τοις % άποτελεί ένοίκιον, δια του όποιου έξοφλεί κατά μικρών την αξίαν της οικίας του ο μέτοχος-ένοικιαστής.

Άλλ' έγεννήθη το ζήτημα, αν ο εργατής αποθάνη προ της συμπληρώσεως της εικοσαετίας, τί θ' απογίνουη ή χήρα και τὰ όρφανά; ποίος θά πληρώη το ένοίκιον-χρεωλύσιον; ελήφθη και περι τούτου πρόνοια δια συνδυασμού ασφαλείας, πληρωνομένου ελαχίστου ασφαλιστρον κατά μήνα, εις περιπτώσιν θανάτου του οικογενειάρχου προ της λήξεως της εικοσαετίας, ή χήρα και τὰ όρφανά απαλλάσσονται πάσης περαιτέρω καταβολής και καθίστανται ιδιοκτήται της οικίας.

Ο θεσμός αυτός, ο τόσο ευεργετικός, όχι μόνον δια τας πενομένας τάξεις, αλλά και δια τους άστους και εν γενει πάντα μη ιδιοκτήτην οικογενειάρχην, παντού σήμερα ευδοκίμως και φιλανθρωπώς εφαρμόζεται.

Έν Γερμανία και Ιταλία επίσης επεξετάθη τελευταίον, και κατά δεκάδας ιδρύονται κατ' έτος νέαι εταιρείαι και εις τας άπωτάτας πολίχνας.

Και αφού ή λαϊκή κατοικία άπησχόλησε τόσο την κοινήν γνώμην και τας κυβερνήσεις ανά τὰ ευρωπαϊκά Κράτη και εν ταις Ηνωμέναις Πολιτείαις της Αμερικής, εις νομιζομεν καιρός να να έρευνηθη το ζήτημα κ' εν Έλλάδι. Η άνάγκη τοιαύτης εργασίας, εν Αθήναις ιδίως, όπου ο βιωτικός άγων καθίσταται όλον δυσκολώτερος και τὰ όρια του ένοικίου τείνον δσημέραι προς τὰ νέφη, κάθε δε πρόνοια κοινωνική διατελεί άγνωστος, εις καιρός να ιδρυθη τοιαύτης φύσεως εταιρεία. Εύκαιρία άλλως τε προφανής τώρα εις ή πυκνωσις της συγκοινωνίας των διαφόρων τμημάτων της πόλεως και των περιχώρων προς το κέντρον.

Ο άθηναίος εργατής, ο άθηναίος μικρέμπορος, ο άθηναίος υπάλληλος, ο άθηναίος επιστήμων έχον άνάγκην ν' αποκτήσουν καθείς την ιδικήν του στέγην. Δεν χρειάζεται παρά όλίγη πρωτοβουλία και μία όμας 20—30 φιλοπροόδων και φιλολαίων άνδρών.

Εις το Μιλάνον προ τριακονταετίας έγινε έρευνα ειδική υπό επιτροπής, επί κεφαλής της όποιας ήτο ή μεγάλη φιλόφρων Λούρα Μαντεργιάτσα, και συνετάχθη στατιστική της χωρητικότητος των κατοικιών των εργατών κ' εύρέθη, ότι εις την θαυμασίαν αυτήν μεγαλόπολιν, ή όποία έκαυχάτο δια τὰ εκατόν φιλανθρωπικά και μορφωτικά ιδρύματά της, ο έντιμος εργατής ειχεν όλιγώτερα κυβικά μέτρα άναπνευσίμου άέρος εις το δωμάτιόν του, άφ' όσα άπελάμβανεν ο καταδικος εις το κάτεργον.

Χωρίς να γίνη καμία τοιαύτη έρευνα εις τας Αθήνας, όλοι εξεύρομεν την κατάστασιν εις την όποιαν εύρίσκονται αι αυλαί και τὰ σαθρόσπιτα του Ψυρρή, της Νεαπόλεως, της Πλάκας, του Βατραχονησιου, του Γκασχωριου. Αφ' έτέρου εις όλους μικρότατα αισθητή ή πίεσις του άθηναϊκού ένοικίου και το άνθηγιενόν των οικιών και της μέσης, λεγομένης, τάξεως.

Ας τραπώμεν προς τάχα και προς τὰ πρόσταται. Καί ως δώση το σύνθημα ή πρώτη έλληνική εταιρεία εθνητών και υγιεινών κατοικιών.

Οι φυσιοδίφαι άνεκάλυψαν, ότι είδη τινά πτηνών βελτιόνουν κατ' όλίγον την αρχιτεκτονικήν της φωλεάς των. Ο άηρ της προόδου, ο όποιος πνέει πανταχόθεν, φθάνει έως τους μικρούς πνεύμονας των πετεινών τούθρανου.

Δεν θα φθάση τάχα ποτέ ο ευλογητός αυτός άηρ και μέχρι της «προνομιούχου» γής μας ;

πλημμελή ακουστική της αϊθούσης των συνεδριάσεων, αποδίδουν μετά φωνογραφικής πάντοτε ακριβείας.

“Εν λεπτόν της ώρας πριν η διαρρεύση το τέταρτον, ο επόμενος κατ’ αλφητικήν τάξιν στενογράφος παρακάθηται εις την παρά το Προεδρείον τράπεζαν, και άμα ο λεπτοδείκτης του άπέναντι μεγάλου ώρολογίου δείξη ακριβώς το διαρρεύσαν τέταρτον, θίγει διά του δακτύλου τον βραχίονα του στενογραφούντος συναδέλφου του, οστις, περατών την περίοδον του άγορευόντος, έγείρεται της θέσεώς του, ύποσημειών κάτωθεν του στενογραφήματός του τον αριθμόν της σειράς και το σύμβολον του διαδεχθέντος αυτόν στενογράφου. Κατόπιν μεταβαίνει εις το γραφείον του, όπως μεταφράση τα στενογραφήματά του, ύπαγορεύων αυτά εις τον αντιγράφεα του, άλλοτε μόν ενχερώς και ταχέως, άλλοτε δέ μετά κόπου και βραδέως, αναλόγως της ταχύτητος του άγορευόντος.

“Εάν τις των ρητόρων ζητήση την ιδίαν εσπέραν την άγορεύσιν του, ο στενογράφος σπεύδει ν’ αντιγράψη αυτήν, ούχι δέ σπανίως οι ρήτορες

επιφέρουν τας δεούσας διορθώσεις, προσθαφαιρούντες λέξεις και ολοκλήρους φράσεις, εν φ’ εις άλλα Κοινοβούλια άπαγορεύεται τούτο. Μετά την αντιγραφήν ολοκλήρου της σειράς, ήτις ένιστε άπαιτεί δίωρον ύπαγορεύουσιν, ο στενογράφος θέτει αυτήν έντός του δελτίου, σημειών τον αριθμόν της σειράς και κάτωθεν το σύμβολόν του, αναφέρει ποίος στενογράφος έπεται και ποίος προηγείται, έπειτα παραδίδει αυτήν εις τον άρχαιον και βικανώτατον επιθεωρητήν των στενογραφημένων πρακτικών κ. Πολυζωΐδην, οστις ταξιδετεί αυτά και δίδει προς τύπωσιν.

Τοιούτοι εν όλίγοις και οι στενογράφοι. “Εν δέ μόνον επιθυμούμεν να σημειώσωμεν σήμεραν διά των γενικών αυτών γραμμών, τας οποίας άπευθύνομεν προς τους ταχείς του λόγου χειριστάς, να ένθυμούνται κάποτε και να λαμβάνουν ύπ’ όψιν εν τη ρύμη του λόγου των, όπως άλλως τε γίνεται εις όλα τα Κοινοβούλια του κόσμου, τους άτυχείς αυτούς, όχι αντιπαλούς, άλλα συνεργάτας, άλλα βοηθούς και συναγωνιστάς εις την ευγενή αλλά και τόσοσιν έργώδη κοινίστραν του λόγου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ

Η ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΤΩΝ

Ετσι τα χελιδόνια. “Ερχονται από την άνοιξη, περνούν με την άνοιξη κοντά μας, και φεύγουν προς την άνοιξη. Τα φτερωτά παιδιά των άνοιξεων. Τι μας απόμεινε από το πέρασμά τους; “Ενα πλήθος από μικρά και χαριτωμένα πράγματα, που άνακατώνονται με τις μυρωδιές, με τα ροδοκρίνα της αύγης, με τις δόξες του φωτός, με την άφροντισιά της ζωής, με τον πόνο αν θέλετε, με τον ρεμβασμό—ξέρω γώ; σύμφωνα με το κάθε γούστο— με την ανάμνησι, με την άηδία... και μας απόμεινε ακόμα κάτι πειό βαθύ, πειό μυστικό, κάτι που μοιάζει με χαρά και είναι λύπη. Και καρτερούμε την επάνοδόν τους!

“Ετσι και αυτοί! “Ερχονται από τα μάκρη της γης— χελιδόνια ψυχικών άνοιξεων, έρχονται να κελαδήσουν τον πόνο, να στροβιλισθούν μέσ’ στη χαρά, να φορέσουν το ζουρλομανδύα, το ράσο, την τήβεννο, να κρατήσουν το σήπτρον, το μαστίγιον, την άλυσίδα, να κολλήσουν τα φτερά των χειρουνίμ, την ούρα του διαβόλου, να γίνουν Ρωμαίοι, “Οκταβιανοί να

μας χαλάσουν την ήσυχία, να μας περιγελάσουν, να μας κάνουν να κλάψουμε— όσο θέλομε ακόμα να κλαίμε— να μας έκνευρίσουν, να μας γεμίσουν την ψυχή από ένα σωρό συναισθήματα, σκέψεις— λύπες— έρωτες— έγκλήματα, που δεν θα είχαμε καμιά όρεξι να τα μαντεύσωμε, αν δεν είχαν την όρεξι να μας τα σερβίσουν.

Και όμως αυτοί... μά, τι χελιδόνια, Θεέ μου! “Ας διαλύσωμε το σύννεφο, που μέσα στη θαμπάδα του θφαιίνουν τη ζωή τους!

“Ενας δλόκληρος κόσμος από μικρές άσχημες και ωραιότητες, τυλιγμένες στον ίδιο πέπλο, εκδηλωμένες με την ίδια μορφή, τόσο, που θα ήταν δύσκολο να τις ξεχωρίση κανείς.

Πρώτα-πρώτα, ’στο έπάγγελμά τους! Δεν τους είπε κανείς να γίνουν ο,τι είναι! Δεν είπε ποτέ κανείς στα χελιδόνια να γίνουν χελιδόνια! Δανεϊζονται από τη γύρω ζωή, την έντονώτερη έκφρασι και την κάνουν δική τους. Δημιουργούν μόν άλήθεια τεχνητή— άλήθεια όμως! “Η ζωή τους ξετυλίγεται μέσα από μύριες ζωές. “Η ζωή τους είναι η μεταμόρφωσις. Τι εύτυχία!

Δεν υπάρχει όνειρο ποιητού, δεν υπάρχει δάκρυ φιλοσόφου, δεν υπάρχει πάθος— ήρωϊσμός— άρετή— άτιμία, που να μην την έζησαν!

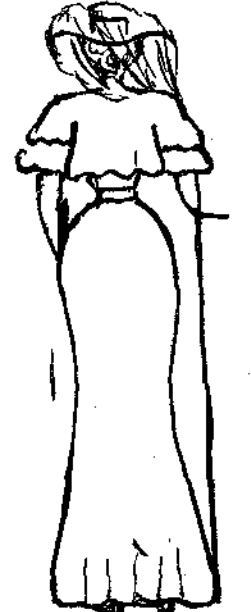
Θα ήταν δύσκολο να τους διαμφισβητήση κανείς την άλήθεια μιας τέτοιας ζωής! Αισθάνονται με ξένα αισθήματα, μα τα αισθήματα εκείνη την ώρα είναι δικά τους. “Η ούσία πρέπει να είναι άληθινή όταν είναι και η τέχνη. Και αυτοί έχουν κάνει το αισθημα τέχνη. “Η μετάπτωσις στην πραγματικότητα, είναι γι’ αυτούς γεγονός διαβατικόν, σχεδόν άσήμαντον. Κολυμπούν μέσα στα πλούτη των παραμυθιών, κ’ έπειτα, όλα αυτά μόλις άρχουν ν’ αγορασθή ένα πιάτο λιπού δείπνου.

Τι σημαίνει; Την ώρα που τρώνε, δεν συλλογίζονται ποτέ πως έχασαν την περιουσία τους. Αύριο πάλι θα είναι δική τους.

Στη ζωή... Δεν άνήκουν σε καμιά κοινωνική τάξη, ίσως γιατί δεν τους δέχεται καμιά. “Η πρωτεϊκή πολυπάθεια έχει φουσήξει μέσ’ στην ψυχή τους έναν τέτοιο εγωϊσμό, που δεν καταδέχονται να ζητήσουν απ’ την κοινωνία τη μερίδα τους! Τι να την κάνουν; Δεν τους χρειάζεται! Αυτοί δεν θέλουν να είναι άξιοπρεπείς, ήθικοί, νοικοκυραίοι! “Ενα χελιδόνι δεν έκανε ποτέ παρόμοιες σκέψεις! “Επειτα— μην το ξεχνούμε— έχουν περάσει απ’ όλες τις μορφές, όλων των εποχών! Και αν πρόκειται να ζήση κανείς μέσα σε μια συνθήκη, που είναι ψέμα, αυτοί ένσαρκώνονται χίλια ψέματα, που εινε άλήθειες! “Η μεγαλύτερα ήθική τους είναι η άμορφιά και το γού-

ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΔΗ
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΥΠΟ ΩΜΕΓΑ

ΚΥΒΕΛΗ ΑΔΡΙΑΝΟΥ
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΥΠΟ ΩΜΕΓΑ

στο! “Η ήθική των άνοιξεων! “Εγκρέμισαν όλες τις προλήψεις, έξέσχισαν όλες τις μάσκες, έτσι από ένστικτον, χωρίς να θέλουν μ’ αυτό να μας δώσουν τον μίτον του κοινωνικού λαβυρίνθου... Τι μας μέλει!

Μας έκαναν κι’ εκλάψαμε, κι’ έχαρήκαμε τη χαρά των ωραίων στοχασμών, κι’ έπονέσαμε τον πόνο του μοιραίου. Μας άνοιξαν την καρδιά και τον νοϋ, σε κόσμους καλούς, σε κόσμους τραγικούς, και σε κόσμους μεγάλους. Κι’ έφυγαγε!

Και απόμεινε στην ψυχή μας από το πέρασμά τους, τα ροδοκρίνα της σκέψως, η δόξα της τέχνης, και κάτι ακόμα πειό βαθύ, κάτι που μοιάζει με χαρά και είναι λύπη... Και καρτερούμε την επάνοδόν τους.

ΩΜΕΓΑΣ

ΤΟ ΧΕΛΙΔΟΝΙ*

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Το γραφείο του Άνδρέα Λώρη, απαράλλακτα όπως στο πρώτο μέρος. Είναι πρωί. Ο ήλιος μπαίνει από τ' ανοικτά παράθυρα.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, 6 κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ

[Ο Άνδρέας κάθεται σε μια πολυθρόνα, δίπλα στο γραφείο του, καταβεβλημένος, με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος του. Ο κ. Λαουδάρης απέναντί του με άνησυχία ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του και στη στάση του].

ΑΝΔΡΕΑΣ—Μάταια. Μάταια είναι όλα τα λόγια σου. Μάταια ζητάς να με μεταπείσης. Τό πῆρα απόφασι.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Βιάζεσαι πολύ, φίλε μου, τό πάθος σου σε παραφέρει. Δώσε καιρό στον έαντό σου να σκεφθῆ με ψυχραιμία. Δέν είναι αποφάσεις αυτές που παίρνονται σε μια ώρα...

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ο καιρός δέν έχει νάλλάξη τίποτε. Εκείνο που έγινε, δέν εἴμπορεί ὁ καιρός νά τό κάμη νά μὴν ἔχη γίνει. Εἶμαι αποφασισμένος.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Μά ἐπὶ τέλους δέν έγινε τίποτε τόσο τρομερό. Ἡ Λιλῆ είναι ἕνα παιδί ἀκόμη. Ἐνα παιδί μεγάλο, που θά μπορούσε νά καίη ἀκόμα με τίς κούκλες της. Δέν ἔκαμε τίποτε ἀνεπανόρθωτο.

ΑΝΔΡΕΑΣ—Με τίς κούκλες της. Ἄλλοίμονο. Ἐγὼ ἐγώ ἢ κούκλα της, ἢ κούκλα που ἔσπασε στά χέρια της. Ἀνεπανόρθωτο εἶπες; Εκείνο που έγινε είναι ἀνεπανόρθωτο.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Σκέψου ἀκόμα, φίλε μου, ὅτι μπορεί νά μὴν εἶδες καλά, μπορεί νά σε ἀπάτησαν τὰ μάτια σου. Ὅλα συμβαίνουν.

ΑΝΔΡΕΑΣ—Νά μὴν εἶδα. Ἀστεῖο είναι αὐτό. Νά μὴν εἶδα ἀφοῦ τό βλέπω ἀκόμα, τό βλέπω μπροστά στά μάτια μου, τό ἔβλεπα δὴ τῆ νύχτα ἀπάνω σ' αὐτή τὴν καρέκλα, θά τό βλέπω σε ὅλη μου τῆ ζωῆ. Μήπως βλέπω ἄλλο τίποτε ἀπό χθές τό βράδυ;

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Δέν ἦτανε μιά ἀτιμία, τελοσπάντων. Δέν σε ἀτίμασε ἡ γυναίκα σου.

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ἀτιμία! Δέν ἤξερω τί θά πῆ ἀτιμία. Μή με ἀποπλανῶς με τὰς λέξεις. Ξέρεις πὼς αἱ λέξεις δέν ἔχουν καμιά σημασία γιά μένα. Τὰ πράγματα, τὰ πράγματα, τὰ πράγματα, που δέν ἔχουν ὄνομα.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Καλά! Τὰ πράγματα... Τί είναι ἐπὶ τέλους αὐτά τὰ πράγματα; Ἐμὰθα ἀπάνω-κάτω τί συνέβη.

ΑΝΔΡΕΑΣ—Με βιάεις λοιπόν νά σοῦ διη-

γηθῶ αὐτό που ἀνατριχιάζω καί νά τό συλλογίζωμαι;

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Ξέρω κ' ἐγώ. Ἄν είναι κάτι τι τόσο...

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ἄκουσε λοιπόν. Ἐχθές τό βράδυ ἐφύγατε ὅλοι μαζί ἀποδωμέσα. Ὅλοι μαζί με τῆ γυναίκα μου.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Ναί.

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ἐγώ ἔμεινα μόνος, ἀνύποπτος, χωρίς σκιά ὑποψίας. Μποροῦσα νά βάλω τὸ χέρι μου στή φωτιά γιά τῆ γυναίκα μου. Ποτέ ἢ παραμικρότερη ἰδέα δέν μου πέρασε ἀπ' τό κεφάλι μου. Ναί, ποτέ. Ἐκαμα δύο βήματα μέσα στο δωμάτιο, προχώρησα πρὸς αὐτό τό παράθυρο ἐκεῖ. Ἡ ἀνοιξίς, ἡ μωροδιά τοῦ κῆπου με προσκαλοῦσε. Ναί, ἡ ἀνοιξίς που μου ἔστηνε μιά παγίδα, με προσκαλοῦσε νά μου δείξῃ τό τέχνασμα της.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Λέγε ἐπὶ τέλους.

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ναί, τό καταλαβαίνω. Δέω λόγια περιττά. Φοβοῦμαι νά φθάσω σ' ἐκεῖνο που πρέπει νά πῶ. Θέλω νά κερδίσω καιρό.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Ἦσυχασε λιγάκι, Ἄνδρέα. Ἄφισε νά συνέλθῃς. Ἐσὺ τρέμεις ὀλόκληρος.

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ὅχι. Θά σοῦ τό πῶ. Πρέπει νά τάκούσης. Ἐσπασα ἀπό τό παράθυρο. Ἐσὺ κ' ἡ γυναίκα σου προχωροῦσατε. Ἡ γυναίκα σου σε βαστοῦσε ἀπό τό χέρι, σε τραβοῦσε μπροστά. Ἰσως τό ἔκανε κ' ἐλίτηδες. Ποιὸς ξέρεῖ! Ἰσως είναι στο στάδιον που μερικὲς γυναῖκες γίνονται Γαλεότοι.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Τί λές Ἄνδρέα; Ἡ ὑποψία σε σκοτίζει. Δέν ξέρεις τί λές...

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ἄς είναι. Δέν ξέρω. Ἐπειτα δέν ἔχει καί σημασία πλέον... Ἡ Λιλῆ εἶχε μείνει πίσω με τὸν ἀνεψιό σου. Προχωροῦσαν σκυφοί κ' οἱ δύο, χωρίς νά μιλή ὁ ἕνας με τὸν ἄλλον. Ἐπειτα ἡ γυναίκα μου ἔσκυψε ἀπάνω στά νυχτολούλουδα. Γύρισε καί κάτι τοῦ εἶπε. Εκείνος πλησίασε. Ἐπειτα εἶδα τὰ δύο πρόσωπά τους ἐνωμένα. Ἄκουσες; Τὰ δύο χέρια τους σφιγμένα. Ἐπειτα δέν εἶδα τίποτε... [Πέφτει πρὸς τό ἐρεσίνωτο τῆς πολυθρόνας].

[Μικρὴ σιωπῆ]

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Ἄκουσέ με, φίλε μου, ἔλα στον έαντό σου. Παραδέχομαι πὼς ὅ,τι εἶδες είναι σωστό, πὼς δέν σε ἀπάτησαν τὰ μάτια σου. Ἐστω. Είναι κακό. Μιά στιγμή ἀνοησίας, μιά στιγμή παραφορᾶς. Ἡ γυναίκα σου είναι παιδί ἀκόμη. Μιά τρέλλα παιδικαῖσια... Δέν ἔκαμε καμιά ἀτιμία...

ΑΝΔΡΕΑΣ—Παιδί βέβαια. Βέβαια. Καταλαβαίνω. Ἀντιλαμβάνεσαι καί ἐσὺ τὴν ἀπιστία, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος. Θέλεις τὰς ἀποδείξεις που

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ

ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ

ζητοῦν τὰ δικαστήρια. Θέλεις τὴν ἀτιμία τῆς κλίνης. Αὐτό είναι τό χειρότερο, σε βεβαιώνω.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Εἶσαι ὑπερβολικός...

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ἐπερβολικός. Ἡ ψυχρὴ ἀπιστία. Αὐτὴ είναι τό πᾶν. Αὐτὴ ἡ γυναίκα—τό ξέρεις;—ἔδωκε τὴν ψυχὴ της σ' αὐτὸν τὸν ἀνδρωπο, τὴν ψυχὴ της που νόμιζα πὼς μου ἀνῆκει ὀλόκληρη.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Δέν καταλαβαίνω. Πὼς τό συμπεραίνεις αὐτό;

ΑΝΔΡΕΑΣ—Πὼς τό συμπεραίνω; Τὸ συμπεραίνω. Τὴν ἔδωκε ὅπως μου τὴν ἔδωκ' ἐμένα πρὸ ἑνὸς χρόνου. Με τὸν ἴδιο τρόπο. Ἀπαράλλακτα. Ἐτσι εἶχαμε κατεβῆ στον κῆπο, στο ἴδιο σπίτι, τό σπίτι αὐτό του πατέρα της. Ἦτανε ἡ ἴδια ὥρα—ἀνοιξίς καί τότε—καί ἦτανε τὰ ἴδια νυχτολούλουδα, τὰ ἴδια, στήν ἴδια θέσι. Αὐτό είναι φρικτό. Ἐχει τῆ φρόνη τοῦ μοιραίου.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Μὴν κάνῃς ἀπ' τὰς συμπτώσεις σύμβολα. Μὴ δημιουργῆς ἀναλογίας. Μὴ γενικεύῃς ἔτσι, φίλε μου. Κινδυνεύεις νά δίνης στις σκιές σημασίες που δέν ἔχουν. Ἐπειτα τό πρᾶγμα ἀλλάζει. Σ' ἐσένα ἔδωκε τό πᾶν, ἔδωκε τῆ ζωῆ της, τό σῶμα της...

ΑΝΔΡΕΑΣ—Σε βεβαιώνω, ὅτι τό μεγαλύτερο που μου ἔδωκε ἦτον αὐτό που μου ἔδωκε ἀπάνω σ' αὐτά τὰ νυχτολούλουδα. Αὐτό που ἔδωκε σήμερα σ' ἕναν ἄλλον. Εἶπες τό σῶμα της. Τί σημασία ἔχει τό σῶμα. Ὑπάρχουν σῶματα που πουλιῶνται. Τὰ βρῖσκει κανένας στήν ἀγορά. Οἱ

ψυχές δέν πουλιῶνται. Με ὅλα τὰ πλούτη τοῦ Κροίσου δέν ἀγοράζεις μιά ψυχὴ...

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Ἄλλὰ τέλος πάντων αὐτό είναι που μολύνει, που δηλητηριάζει τὴν ψυχὴ. Τὸ σῶμα.

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ὅχι, δέν είναι αὐτό. Ὑπάρχουν ἄνδρες που ἀγαποῦν, με ὅλη τους τὴν ψυχὴ, μίαν ἰδανική, μίαν ἀγνή γυναίκα. Καί οἱ ἄνδρες αὐτοί, μεθυσμένοι μιά στιγμή ἀπὸ τῆ ζωῆ, περνοῦν μέσα ἀπὸ τὰ καταγώγια, μέσα ἀπ' τῆ ρυπαρότητα, γνωρίζουν τὰ σῶματα τὰ πουλημένα, που τὰ κλατσάει κανείς ὑστερ' ἀπὸ τὴν πρώτη γνωριμία. Καί οἱ ἄνδρες αὐτοί φέρνουν ἔπειτα στήν ἐκκεντῆ τῆς ψυχῆς τους, φέρνουν μιά ψυχὴ ἀγνή σάν τό χιόνι. Διότι δέν ἀφισαν τὴν ψυχὴ τους μέσα στα καταγώγια.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Βλέπω ὅτι τὰ λόγια μου είναι μάταια. Τὸ πάθος σου σε παραφέρει, δέν εἶσαι κύριος του λογικοῦ σου.

ΑΝΔΡΕΑΣ—Ἡ λογική του πάθους είναι ἡ ἀληθινή λογική. Είναι ἡ δική μας λογική. Ἡ ἄλλη είναι τῶν βιβλίων καί τῶν ἀνθρώπων που μοιάζουν με βιβλία.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Καί τί σκέπτεσαι νά κάνῃς; ΑΝΔΡΕΑΣ—Δέν σκέπτομαι. Τὸ ἀποφάσισα. Καθένας θά τραβήξῃ τὸν δρόμο του. Αὐτὴ τὸν δικό της κ' ἐγώ τὸν δικό μου.

Ο κ. ΛΑΟΥΔΑΡΗΣ—Εἶσαι ἄδικος, Ἄνδρέα. Δέν σκέπτεσαι καλά. Ὁ νοῦς σου πῆρε μιά κατῆ διεύθυνσι. Οἱ θετικὲς ἐπιστῆμες σου ἀποξήραναν

την ψυχή σου. Σου άφαιρέσαν κάθε επιείκεια και κάθε συγκατάβασι. Σε παρακολουθώ από πολλόν καιρό. Αυτή είναι ή αιτία, αυτή είναι ή αιτία.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [σηκώνεται άπάνω].—Μή με προκαλής να πώ εκείνο που δεν θέλω να πώ. Ή αιτία της δυστυχίας μου εισ' εσύ. Χωρίς να το θέλεις. Άλλά είσαι εσύ.

Ο κ. ΛΑΟΥΓΑΡΗΣ — Παραληρείς βέβαια. Δεν βρίσκω άλλη εξήγησι.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Έσύ. Ή διδασκαλία σου. Ή επιρροή σου.

Ο κ. ΛΑΟΥΓΑΡΗΣ, [ειρωνικά].—Έφρόντισες δυστυχώς ναπομακρυνθής γρήγορα από τη διδασκαλία μου.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναι. Άλλά μέσα μου ξμεινε ή επιρροή σου. Μ' ξμαδες να πιστεύω στην άρετή, στην ελικρίνεια, στην αλωνιότητα της άγάπης, σε όλα τα φαντάσματα.

Ο κ. ΛΑΟΥΓΑΡΗΣ — Λοιπόν;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Λοιπόν όλ' αυτά είναι τίποτε. Καπνός. Πφ! Όραια δμίχλη που διαλύεται όσο προχωρεί ή ήμερα και άφινει πίσω της άπογοητεύσεις και άσχημίες. Όλ' αυτά είναι ψεύτικα στολίδια, με τα όποια σκεπάζομε τη γυμνότητά μας. Τη γυμνότητα του ζώου, που είθε να την είχαμε. Όλ' αυτά στέκουν άπάνω μας ψεύτικα, έτοιμα να πέσουν, να σκορπισθούν. Όταν κοχλάση το πάθος, όταν ξυπνήση ή ζωή, όταν όρθωθή στα πόδια του το θηρίο, όταν τινάξη τη χείτη του, όλ' αυτά έπεσαν, σκορπίσθηκάν, τα πήρε ή άνεμος. Γι' αυτό, γι' αυτό είσαι εσύ ή αιτία, εσύ, δυστυχισμένη άδωε.

Ο κ. ΛΑΟΥΓΑΡΗΣ — Δεν έννοώ κατά τί θα ήσουν καλύτερα με τις δικές σου ιδέες;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δεν θα ήμουν δυστυχής σήμερα. Δεν θα πίστευα στην αλωνιότητα της άγάπης. Κατάλαβες; Θα την άπελάμβανα με δη μου τη δύναμι, με όλο το πάθος, όσον καιρό μου είχε δοθή, και θα ήμουν προετοιμασμένος να τη χάσω μια ήμερα.

Ο κ. ΛΑΟΥΓΑΡΗΣ, [σηκώνεται]. — Έγώ δεν έχω λόγο πια να μένω έδωπέρα. Έύχομαι να ξαναεύρης τον όρθό λόγο. Πηγαίνω. Χαίρε, Άνδρέα. [Φεύγει]. Ή επιστήμη σου είναι ή δυστυχία σου.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [με τόνο άπελπιστικό]. — Μπορείτε να πηγαίνετε. Δεν μου χρειάζεται κανένας πλέον. Όυτε ή εαυτός μου. [Ξαναέρφει στην πολυθρόνα. Έπειτα σηκώνεται, προχωρεί στο γραφείο του και χτυπάει το κουδούνι. Έρχεται ή Μαρία].

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΜΑΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ — Με ζητήσατε, κύριε;

ΑΝΔΡΕΑΣ, [ψυχρά]. Ή κυρία σου είναι στο δωμάτιό της;

ΜΑΡΙΑ — Μάλιστα από χθές το βράδυ. Από

τη στιγμή που κλειωθήκατε στο γραφείο σας. Δεν έπηρε τίποτε σήμερα, ούτε το τσάι της... Και όλο κλαίει ή Κυρία.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δεν σε ρώτησα αυτό. Νάπαντζες σ' αυτά που σ' έρωτούν. Άκουσε. Ό βοηθός μου ήρθε σήμερα στο εργαστήριο;

ΜΑΡΙΑ — Μάλιστα μέσα είναι. Έργάζεται.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πές τον ότι τον παρακαλώ να έλθη έδω. [Φεύγει ή Μαρία]. [Μόνος του]. Το βιβλίο του Έρωτος. Το βιβλίο του Έρωτος!

[Ό Άνδρέας κάθεται μπροστά στο γραφείο του και φυλλομετρεί το χειρόγραφο του. Διαβάζει συγκινημένος].

«Άρχισα να γράφω το βιβλίο αυτό την ίδια βραδυά που ή Λιλή [κρατεί ένα λυγμόν και εξακολουθεί άπάνω στα νυχτολούλουδα].

[Περνά γρήγορα όλα τα φύλλα και φθάνει στο τέλος].

Τί φρικτή συμπλήρωσι που έκαμε ή Μοίρα! «Και διακόπηκε τη στιγμή...» [Βγάζει το μαντύλι του και σκουπίζει τα μάτια του. Μπαίνει ή Άύσανδρος].

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ, [μαζεμένος, σαν να ξέρη κάτι τι].—Καλημέρα σας, κύριε Λώρη.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [με καλοσύνη].—Καλημέρα, παιδί μου. Κάθισε. Έχω να σου δώσω μερικές παραγγελίες.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Παραγγελίες; [Κάθεται].

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναι. Έγώ πρόκειται να φύγω σήμερα. Θα ταξιδέψω. Μια σπουδαία υπόθεσίς μου με καλεί άλλοι.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Θα λείψετε πολύ, κύριε Λώρη;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δεν ξέρω. Ίσως πολύ. Σου έμπιστεύομαι αυτό το χειρόγραφο. Είναι μια εργασία που την παρακολουθήσες εξαρχής. Την ξέρεις γραμμή προς γραμμή. Ή βοήθειά σου μου ήτανε πολύτιμη. Ά! [Σάν να θυμάται κάτι τι, παίρνει ένα κόκκινο μολύβι και σβύνει κάτι στην πρώτη σελίδα]. Τώρα είναι έτοιμο. Τάφινω έδω άπάνω στο γραφείο μου.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Για μένα ήταν μια εύχαρίστησις και μια σπουδή. Ποτέ μου δεν εργάσθηκα με τόση άφοσίωσι και τόση άγάπη.

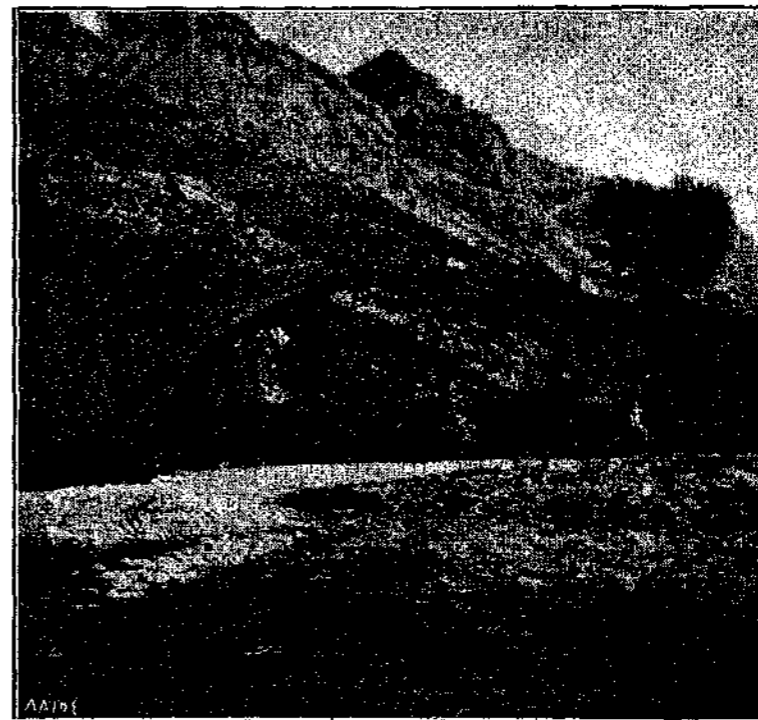
ΑΝΔΡΕΑΣ — Το γνωρίζω, φίλε μου, και σ' ευγνωμονώ. Λοιπόν σου παραδίδω αυτό το χειρόγραφο. Φύλαξέ το όσο λείπω. Δεν ξέρω αν θα προφθάσω ποτέ να το τελειώσω. Μένει το τελευταίο κεφάλαιο.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Ναι. «Ό Έρωσ παρά τφ Άνθρώπφ». Θα είναι το πιο ένδιαφέρον.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Όποσδήποτε το πιο δύσκολο. Πρέπει ή συγγραφέας ναπαλλαχθή από την υποκειμενική του επιρροή. Πράγμα σχεδόν άδύνατο.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Θα το γράψετε στην επιστροφή σας.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δεν ξέρω. Ένα ταξίδι. Ζωή και

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ—ΠΟΡΤΑ ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΑΡΑ ΤΑ ΤΡΙΕΚΚΑΛΑ ΦΩΤ. Π. Κ.

θάνατος. Μπορεί να παρουσιασθή ή ανάγκη να το συμπληρώσης εσύ. Σ' έμπιστεύομαι τελείως.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Ά! κύριε Λώρη. Μην είσθε τόσοσ άπαισιόδοξος.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Όλα πρέπει να τα προβλέπη κανένας. Θα σου δώσω μόνο μια συμβουλή. Να μην το γράψης πολύ νέος. Άφισε να περάσουν τα χρόνια. Ό χρόνος αυξάνει την πείρα μας.

ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ — Έύχομαι να μην ευρεθώ εγώ στην ανάγκη ναναλάβω ένα τόσο βαρό έργο.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πάρε και αυτά τα δυό γράμματα. [Του δίνει δυό φακέλλους] το ένα θα στείλεις στον πατέρα της γυναίκας μου, στα λουτρά. Το άλλο θα το δώσης στην ίδια, αφού φύγω εγώ. Αυτά. ΑΥΣΑΝΔΡΟΣ [σηκώνεται]. Δεν θα σάς ιδώ πριν φύγετε;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πώς όχι; Περιμένε στο εργαστήριο. Θα σε φωνάξω.

[Ό Άύσανδρος φεύγει. Ό Άνδρέας χτυπά το κουδούνι. Έρχεται ή Μαρία].

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΜΑΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ — Διατάξατε.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Πές στην κυρία σου, ότι την περιμένω στο γραφείο μου.

[Ή Μαρία φεύγει. Ό Άνδρέας στέκεται όρθιος μπροστά στο γραφείο του και φυλλομετρά κάποιο βιβλίο, σε μια άνησυχη προσδοκία. Ή πόρτα κτυπά με το δάκτυλο].

Έμπρός!

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΛΙΑΗ

[Ή Λιλή με πρωινή τουαλέτα, γλωμή, ταραγμένη, μπαίνει μέσα με δειλά βήματα με τα μάτια σκυμμένα καταγής].

ΑΝΔΡΕΑΣ, [με προσποιητή άπάθεια]. — Ό αιώνας έτελείωσε. Μου είχες δώσει προθεσμία ενός αιώνας. Ή προθεσμία έληξε έχθες το βράδυ. Ή υποχρέωσίς σου τελείωσε. Δεν είν' έτσι;

ΛΙΑΗ — Άνδρέα...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Σου φαίνεται παράξενο ότι έτελείωσε τόσο γρήγορα. Ναι, είναι παράξενο. Τφ όντι πολύ παράξενο.

ΛΙΑΗ — Όχι, Άνδρέα, όχι. Τίποτε δεν έτελείωσε. Δεν μπορεί να τελειώση... Σου όρκίζομαι...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Μην όρκίζεσαι ποτέ σου. Κανείς δεν έξουσιάζει το μέλλον. Ό πρωινός σου όρκος δεν έμπόδισε τη βραδυή σου πράξι. Και όρκίζεσαι γι' αύριο;

ΔΙΑΗ — Δέν ἔκαμα καμιά κακή πράξι, Ἀνδρέα. Ὁχι. Πίστευσέ με. Εἶμαι ἀθάνατος.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δέν ἔκαμες. Τί ἤθελες νά κάμης περισσότερο;

ΔΙΑΗ — Ἀναγνωρίζω τὸ σφάλμα μου. Ἦτο μία τρέλλα. Κάτι τι ποῦ δέν τὸ κατάλαβα. Μοῦ φαίνεται σάν ὄνειρο τώρα. Σάν κακὸ ὄνειρο. Δέν ἔκαμα ὅμως τίποτε κακό.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τ' ἤθελες νά κάμης; Ἐδώκες τὴν ψυχὴ σου σ' ἕναν ἄνθρωπο ποῦ τὸν γνώρισες ἐξ ἧς. Τὴν ἔδωκες μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποῦ τὴν ἔδωκες σ' ἐμένα. Ἐδώκες τὴν ψυχὴ σου.

ΔΙΑΗ — Ὁχι. Ἀνδρέα. Δέν τὴν ἔδωκα. Δέν ἔδωκα τίποτε. Ἡ ψυχὴ μου εἶναι ὅλη δική σου. Δέν τὸν ἀγαπᾷ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, δέν τὸν ἀγαπᾷ.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [τὴν πλησιάζει]. — Λές ψέματα.

ΔΙΑΗ, [σκόβει περισσότερο]. — Ὁχι, ὄχι Ἀνδρέα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἡ ἀλήθεια βλέπει κατὰ πρόσωπον. Γιατί δέν με κυττάξεις; Ἐγὼ σὲ κυττάω, βλέπεις.

ΔΙΑΗ — Τὰ μάτια σου μοῦ κάνουν φόβο, Ἀνδρέα. Δέν ἔχω τὸ θάρρος νά σὲ κυττάξω.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δέν ἔχεις τὸ θάρρος. Αὐτὸ λέω κ' ἐγώ.

ΔΙΑΗ — Ναί. Σ' ἔκαμα νά ὑποφέρης πολύ. Ἐχω τύψεις, Ἀνδρέα. Ἀλλὰ βεβαιώσου πὸς ἐγὼ ὑπέφερα περισσότερο. Ὅλη τὴ νύχτα ἐπλήρωσα τὴν ἁμαρτία μου.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι ἀπότομα]. — Ἀφοῦ δέν ἔχεις τὸ θάρρος νά με κυττάξης, ἔλα ἐδῶ. [τὴν σέρνει πρὸς τὸ παράθυρο]. Κύτταξε κάτω ἕκει. Κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρο. Κύτταξε στὸν κῆπο. Κύτταξε ἕκει στὰ νυχτολούλουδα.

ΔΙΑΗ, [τραβιέται πίσω]. — Ὁχι, Ἀνδρέα. Ὁχι. Μὴ με τυρανῆς. Δέν μπορῶ νά κυττάξω. Εἶναι φοβερὸ αὐτὸ ποῦ μοῦ ζητεῖς.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [τὴ σέρνει βιαστέτερα]. — Κύτταξε σοῦ λέω. Κύτταξε τὸ ἐγκλήμα σου. Κύτταξε. Δυὸ φορές ἀνθίσαν τὰ νυχτολούλουδα. Δυὸ φορές μέσα σ' ἕναν αἰῶνα. Κύτταξε!

ΔΙΑΗ — Μὴ με εἰρωνεύεσαι, Ἀνδρέα. Δέν ἀντέχω πιά. Δέν θέλω νά κυττάξω. Δέν μπορῶ.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [τὴν ἀπωθεῖ πρὸς τὰ πίσω καὶ τὴν ἀφίνει]. Δέν μπορεῖς. Ὅλα ἔπρεπε νά τὰ μπορῆς. Ἀφοῦ ἐμπόρεσες τὴν ἀτιμία.

ΔΙΑΗ, [παράφορη]. — Δέν εἶμαι ἀτιμη. Ὁχι. Μὴ με βρίζης. Σκότωσέ με καλύτερα. Σκότωσέ με. Μὲ αὐτὴ τὴν παρηγορία ἦλθα ἐδῶ, νά με σκοτώσης. Νά τὸ στήθος μου. Χτύπα.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [τὴν πιάνει ἀπὸ τὰ δυὸ χέρια]. — Νά σὲ σκοτώσω. Ἀλλοίμονο! Νά σὲ σκοτώσω.

ΔΙΑΗ — Σκότωσέ με. Δέν ἀντέχω πιά.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Νά σκοτώσω. Τί νά σκοτώσω; Νά σκοτώσω τὸ σῶμα σου. Ἐ; Νά τὸ κολίσσω στὰ πόδια μου ἀιματομένο. Νά βιάσω τὸν πόνο μου μὲ αἷμα. Ἀλλὰ τί μοῦ φερταῖς τὸ σῶμα

σου; Τὴν ψυχὴ σου ἤθελα νά σκοτώσω, νά τὴν πιάσω μέσα στὰ χέρια μου, νά τὴν πνίξω, νά τὴν ξαφανίσω. Νά! ἔτσι!

ΔΙΑΗ, [μὲ σβυσμένη φωνή]. — Σκότωσέ με.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Νά σὲ σκοτώσω. Καὶ ἂν ἡ ψυχὴ σου εἶναι ἀθάνατη. Ἄν φύγῃ, ἂν πεταῖ ἀπ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ παράθυρο, δέν θά εἶναι ποτε δική μου, ποτε, εἰς τὸν αἰῶνα.

ΔΙΑΗ — Ἀνδρέα, ἀκουσέ με. Ἄφισέ με νά σοῦ πῶ. Θέλω νά σοῦ πῶ αὐτὸ ποῦ ἔχω ἐδῶ μέσα καὶ δέν μπορῶ, δέν μπορῶ νά τὸ πῶ. Ἄφισέ με νά σοῦ μιλήσω...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ποιὸς σ' ἐμπόδισε νά μιλήσης; Μίλησε. Βρῆς τὰ λόγια ποῦ ναρκώνουν κ' ἀποκοιμίζουν. Ὁ πόνος μου εἶναι ἀκοίμητος. Δέν φοβᾶται τὰ λόγια σου. Λέγε.

ΔΙΑΗ — Ἐνα βῆρος, Ἀνδρέα, ἕνα βῆρος ἔχω μέσα στὸ στήθος μου. Ἐδῶ μέσα...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναί. Ἐνα νεκρὸ ἔχεις μέσα στὸ στήθος σου. [Τραγικὸ γέλιο]. Χά, χά, χά! Ἐχεις δικη. Ἐνα πῶμα ἔχεις μέσα στὸ στήθος σου. Πέταξέ το μίαν ὥρα ἀρχήτερα... Τοὺς νεκροὺς τοὺς πιδ ἀγαπημένους, τοὺς διώχνουν, τοὺς πετοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἀκουσες; Πέταξέ με ἀπὸ τὸ στήθος σου... Πέταξέ με... Ἦρθε ἡ ὥρα.

ΔΙΑΗ — Ἀνδρέα, ἀκουσέ με... Ἀλλοίμονο. Δέν βρίσκω τὰ λόγια, δὲ βρίσκω τὸ νοῦ μου. Ὁ κόσμος στριφογυρίζει γύρω μου. [Σὰ σὲ παραλήρημα]. Ἐνα χέρι. Ὁχι! ἕνα δυνατό χέρι: Ἐνα χέρι μ' ἐκρατοῦσε μπροστὰ σὲ μίαν ἄβυσσο.

Ἐνα χέρι, τὸ κρατοῦσα ἐγώ. Σάν ὄνειρο μοῦ φαίνεται τώρα. Ἦτανε τὸ δικό σου. Ναί. Καὶ πολεμοῦσα μὲ ὄλη μου τὴ δύναμι. Δέν τὸ ξέρεις ἐσύ πὸς πολέμησα. Ὁχι. Δέν τὸ ξέρεις. Ἐνα χέρι ὅμως κοντά μου μὲ κρατοῦσε, μοῦ ἔδινε δύναμι. Ἦταν τὸ χέρι σου, ἦσωνα ἐσύ, Ἀνδρέα.

Γύριζα καὶ σ' ἔβλεπα κοντά μου. Ἦσων κοντά μου, καὶ μοῦδινες δύναμι, μοῦδινες θάρρος. Καί — σάν ὄνειρο μοῦ φαίνεται — κάτω ἀπ' τὰ πόδια μου μιά ἄβυσσος γεμάτη μὲ ρόδα. Ρόδα γεμάτη ἦτον ἡ ἄβυσσος. Τὴν ἔβλεπα, τὴν ἔβλεπα τὴν ἄβυσσο καὶ μὲ τραβοῦσε, κ' ἐγὼ εἶχα γαντζωμένα τὰ χέρια μου ἐπάνω σου. Καὶ ὅστερα σ' ἔχασα, χάθηκες ἀπὸ κοντά μου, τὸ χέρι ποῦ μὲ βαστοῦσε, τὸ χέρι ποῦ ἐσφιγγα γλιστροῦσε ἀπ' τὰ χέρια μου, ἐνοιωσα τὰ πόδια μου νά γλιστροῦν. [Ἐξαλλή]. Ἀνδρέα, χάνω τὰ λόγια, δέν μπορῶ νά πῶ αὐτὸ ποῦ θέλω. Θέλω νά σοῦ πῶ καὶ δέν ξέρω, δέν μπορῶ. Ἐνα δίκιο ἔχω μέσα, ἕνα δίκιο, ἕνα μεγάλο δίκιο καὶ δέν μπορῶ νά τὸ πῶ. [Ἐσπάζει σὲ λυγμούς]. Ἐνα δίκιο.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Τὸ ξέρω αὐτὸ τὸ δίκιο. Μοῦ τὸ λένε τὰ δέντρα ποῦ ξανανθίζουν, μοῦ τὸ λένε... Τὸ ξέρω αὐτὸ τὸ δίκιο. Καλύτερα νά μὴν τὸ ἔξερω.

[Ἡ Διὰ κλονίζεται νά πέρη. Ὁ Ἀνδρέας τὴν πλησιάζει μὲ συμπάθεια, τραγικὰ ἡμερωμένως].

Κάθισε, δυστυχισμένη κούκλα. Κάθισε θὰ λιγοθυμήσης.

[τὴ βοήθει νά καθίσω. Ἐκείνη πέφτει σάν πῶμα ἀπάνω στὸν καναπέ].

ΔΙΑΗ — Ὁχι! ἄς πέθαινα [εἶναι πεσμένη ἀπάνω στὸν καναπέ, κρύβοντας τὸ πρόσωπο στὰ μαξιλάρια].

ΑΝΔΡΕΑΣ, [ἀκουμπᾷ στὸν καναπέ ἀποπάνω τῆς γαλήνης καὶ θλιμμένος]. — Δέν εἶναι ἀνάγκη νά πεθάνης. Ὁ θάνατος δέν διορθώνει τίποτα.

ΔΙΑΗ — Ὁχι! ἄς πέθαινα. Μὰ ἤθελα νά ξέρης Ἀνδρέα, πὸς πολέμησα, πὸς ἀντιστάθηκα, τί μάχη ἔκαμα μὲ τὸν ἑαυτό μου γιὰ τὴν ἀγάπη σου...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὁχι! αὐτὸ ἦτανε γραφτὸ μου νάκοῦσο. Αὐτὸ εἶναι τὸ χειρότερο. Αὐτὸ. Πολέμησες καὶ νικήθηκες. Αὐτὸ εἶναι τὸ φοβερό. Δέν νικήθηκες ἐσύ. Ὁ νικημένος εἶμαι ἐγώ. Ὁ νικημένος εἶναι ἡ ἀγάπη μου. Ἡ ἀγάπη μου εἶναι τὸ πῶμα. Αὐτὸ φοβόμουν κ' αὐτὸ εἶναι. Δέν εἶσαι πιά δική μου.

ΔΙΑΗ — Ἀνδρέα!

ΑΝΔΡΕΑΣ — Καὶ τώρα, τώρα εἶναι ποῦ δέν ἔξω ποὺς εἶναι ὁ ἔνοχος. Κανένας δέν εἶναι ἔνοχος. Ἴσως, νά ἐκεῖ ἔξω [δείχνει ἀπ' τὸ παράθυρο] ἐκεῖ ἔξω κρύβεται ὁ ἔνοχος: μέσα σ' ἀνθισμένα δένδρα. Ἡ ἀγάπη σου πέθανε, σκοτώθηκε ἀπὸ μίαν ἄλλη. Δέν μποροῦσες, δυστυχισμένη, νά τὴν ἀναστήσης. Κανένας δέν μπορεῖ τὰ δύνάτα. Ὁ Ἔρως ποῦ σ' ἔφερε στὴν ἀγκαλιά μου, ὁ Ἔρως σὲ ξαναπῆρε πάλι...

ΔΙΑΗ — Καλύτερα νά ἦταν ὁ θάνατος.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Δέν ἐξουσιάζαμε τὸν ἑαυτό μας. Ὁ Ἔρως σὲ ξαναπῆρε πάλι. Στὴν κλειψύδρα τῆς Ἀγάπης στάλαξε κ' ἡ τελευταία σταγόνα σὰ δάκρυο. Ὁ Ἔρως σὲ ξαναπῆρε.

ΔΙΑΗ — Μὴ με πληγώνης περισσότερο, Ἀνδρέα. Δέν ἀντέχω πιά. Ἡ πληγὴ μου εἶναι ἀγιάτρευτη.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Θὰ στὴν ἐπουλώσω ὁ ἴδιος. Μὲ τὴ συχώρεσί μου. Δέν ἔχω πιά τίποτε μαζί σου, δυστυχισμένο θῦμα. Ὅλη μου ἡ ὀργή, ὅλος ὁ πόνος, ὅλο τὸ μαρτύριο γέννηαν μέσα μου μιά ἀπειρη συνγνώμη καὶ μιά ἀτέλειωτη θλίψη.

ΔΙΑΗ, [ἀνατινάζεται καὶ δομαῖι νά πέρη στὰ πόδια του]. — Ἀνδρέα, εἶσαι μεγαλόψυχος. Ἄφισέ με νά πέσω στὰ πόδια σου. Νά φιλήσω τὰ χέρια σου.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [ηχηρά]. — Ὁχι. Σήκω ἀπάνω. Δέν εἶναι ἡ ὥρα τώρα γιὰ τρυφερότητες. Ἄφισέ με εἶμαι πολὺ ταραγμένος. Ἄφισέ με μόνον.

ΔΙΑΗ — Μὲ διώχνεις, Ἀνδρέα; Μὲ διώχνεις ἀπὸ κοντά σου;

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἄφισέ με μόνον, σὲ παρακαλῶ. Ἐχω ἀνάγκη νάναπαυθῶ. Πήγαινε στὸ δωμάτιό σου. Ἐλα, πήγαινε... [τὴ συνοδεύει ὡς τὴ θύρα τοῦ δωματίου τῆς, τὴν κυττάζει περὶλυπα ποῦ φεύγει λίγες στιγμὲς. Ἀπομῆσα ἀκούονται οἱ λυγμοί τῆς, ποῦ σβύθουν σιγά-σιγά. Ὁ Ἀνδρέας γυρίζει πρὸς τὸ γραφεῖο του συντριμμένος]. Τί θὰ κάμω τώρα; Τί θὰ κάμω; [Σὲ λίγο]. Θὰ πάω ἐκεῖ ποῦ μὲ σπρώχνει ὁ ἀνεμός! [Κτυπάει τὸ κουδούνι καὶ μπαίνει ἡ Μαρία].

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ — Οἱ βαλίτσες μου εἶναι ἕτοιμες; ΜΑΡΙΑ, [μὲ πηγμένη φωνή]. — Εἶναι κάτω στὴν εἴσοδο, κύριε, ὅπως εἶπατε.

ΑΝΔΡΕΑΣ, [ἀόσηρα]. — Σοῦ τὸ ξαναλέω. Δέν θὰ πῆς λόγο στὴν κυρία σου, ὡς ποῦ νά φύγω. Ἀκουσες; Φώναξε τώρα ἕνα ἀμάξι καὶ πᾶς στὸν βοηθὸ μου πὸς τὸν περιμένω ἐδῶ.

[Ἡ Μαρία φεύγει].

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, [κυττάζει ὀψω ἀπ' τὸ παράθυρο]. — Ἄχ! Ἡ ἀνοιξή! Ἡ ἀνοιξή! Τὰ χελιδόνια σχίζουν τὸν αἴρα. [Ἀξαφνα σὰ νά τοῦρχεται μιά σκέψις ἀρπάζει τὸ χειρόγραφο του ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ τὸ κουνεῖ στὰ χέρια του, σάν νά τὸ ταλανίζει]. Τὸ βιβλίο τοῦ Ἐρωτος! [Μὲ τραγικὸ γέλιο]. Τὸ βιβλίο τοῦ Ἐρωτος! [Μὲ ξαφνικὴ ἀπόφασι προγορεῖ μὲ τὸ χειρόγραφο του στὴ μέση τοῦ δωματίου, τὸ ρίχνει μέσα σ' ἕνα μεγάλο βάζο ποῦ βρίσκονται λίγα ἔξω λάουλούδια καὶ τοῦ βάζει φωτιά. Τὸ χειρόγραφο φουρντνει. Ἐκείνος κάθεται ἀποπάνω μὲ σταυρωμένα χέρια καὶ τὸ κυττάζει θλιβερά. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη μπαίνει ὁ Λύσανδρος. Βλέποντας τὴ φλόγα μένει κατάπληκτος].

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΩΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ, ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Θεέ μου. Τί κάνετε αὐτοῦ;

ΑΝΔΡΕΑΣ, [ηχηρά]. — Καίω τὸ βιβλίο τοῦ Ἐρωτος.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Εἶναι δυνατόν! [Ὀρμαίει νὰρπάξῃ τὸ χειρόγραφο ἀπ' τὴ φωτιά. Ὁ Ἀνδρέας τὸν ἀναχαιτίζει].

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ὁχι. Σοῦ τὸ ἀπαγορεύω. Μὴν πλησιάζης.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Θεέ μου. Τὸ βιβλίο ποῦ κλεισατε ὄλη σας τὴν ψυχὴ...

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ναί, τὴν ψυχὴ μου. Τὸ βλέπω. Καὶ καίται ἐκεῖ μέσα πὸν πονεῖ. Ἄφισέ το νά καί.

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ — Εἶναι τρέλλα, κύριε Ἀνδρέα.

ΑΝΔΡΕΑΣ — Ἄφισέ το νά καί. Καὶ ὅστερα — ἀκουσες — πάρε τὴν τέφρα του καὶ σκόρπισέ τὴν [δείχνει τὸ παράθυρο] σκόρπισέ τὴν στοὺς τέσσαρις ἀνέμους. Σκόρπισέ τὴν ἀπάνω σ' ἀνθισμένα δέντρα. Ἐγὼ φεύγω τώρα. [Παίρνει τὸ καπέλο του καὶ τὸ ἐπαναφέρει του καὶ κινεῖται νά φύγῃ. Ὁ Λύσανδρος σκόβει κάτω δακρυμένος. Ὁ Ἀνδρέας ἀναχαιτίζεται μιά στιγμὴ. Δίνει τὸ χέρι του στὸ Λύσανδρο σὲ χειραγῶν ἀπελπιστικῇ]. Σκόρπισέ τὴν στοὺς τέσσαρις ἀνέμους. Κ' ὅστερα ἀφίστε ἀνοιχτὸ αὐτὸ τὸ παράθυρο, ἀφίστε τὸ ἀνοιχτὸ μέρα νύχτα. Ἐκεῖ ἀπάνω ἦτανε μιά φωλιά χελιδονιοῦ.

Ἴσως τὸ περσινὸ χελιδόνι ξαναχτίσῃ τὴ φωλιά του. Ἐγὼ δέν θὰ τὴν ξαναχτίσω ποτέ. [Ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸν Λύσανδρο καὶ προχωρεῖ σιγά καὶ θλιβερά πρὸς τὴν θύρα]. Ἐγὼ δέν θὰ τὴν ξαναχτίσω ποτέ.

[Ὁ Λύσανδρος ἀπὸ τὴ θέσι του, σκοπιζοντας τὰ δάκρυά του, παρακολουθεῖ θλιβερά τὸν Ἀνδρέα ποῦ φεύγει. Ἐνῶ ὁ Ἀνδρέας χάνεται στὴν θύρα, ἡ ἀδελφὴ κλεινεῖ σιγά, ἀπάνω στὴ μαρμαρωμένη θύρα τοῦ Λύσανδρου].

ΕΙΔΩΛΙΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ — Φ. ΩΜΠΕΡ

Φ. ΩΜΠΕΡ

Δέν ἔμπορεῖ κανεὶς πάντα νὰ ὁμιλῇ περὶ μεγάλων μουσουργῶν. Ἄς ὁμιλήσωμεν λοιπὸν σήμερον περὶ τοῦ Auber, θὰ εἶνε ὑπόθεσις μιᾶς στιγμῆς.

Μερικοὶ τὸν ἀπεκάλεσαν Βολταῖρον τῆς γαλλικῆς μουσικῆς. Δέν εἶνε παρὰ ὁ Σκριβ τῆς γαλλικῆς μουσικῆς· ἀλλὰ εἶνε Σκριβ πληρέστατα. Καὶ ὁ Σκριβ, ἀφ' ἑτέρου, δέν εἶνε ὀλιγώτερον ἀκριβῶς, ὁ Ωμπέρ τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου.

Καὶ οἱ δύο, ἔγραφε ὁ Ἐρρίκος Χάινε περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ περὶ τοῦ μουσουργοῦ, καὶ οἱ δύο ἔχουν πνεῦμα, χάριν, αἰσθημα, ἀκόμη καὶ πάθος· δέν λείπει ἀπὸ τὸν ἕνα ἢ ἡ ποίησις, ἀπὸ τὸν ἄλλον ἢ μουσικῆ».

Σκριβ—Ωμπέρ, Ωμπέρ—Σκριβ, εἰς μόνος θεός ἐν δυοὶ προσώποις, καθόσον ὑπῆρξαν πράγματι ὁ θεός μιᾶς ὀλοκλήρου γενεᾶς. Ἐνυπῆρχε μεταξύ τῶν δύο συντρόφων κάποια θαυμαστὴ πνευματικὴ συγγένεια. Ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη τὸ κωμικὸν μελόδραμα (opéra—comique) ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸν Σκριβ καὶ ἀπὸ τὸν Ωμπέρ, καθὼς ἡ σταγὼν τοῦ ὕδατος ἀποτελεῖται ἀπὸ ὀξυγόνου καὶ ἀπὸ ὑδρογόνου. Δέν ἦτο ἀνάμιξις ἀλλὰ κρᾶσις, καὶ κρᾶσις τόσῳ τελεία, ὥστε αἱ λέξεις ἠδύναντο νὰ εἶνε τοῦ Ωμπέρ καὶ ἡ μουσικὴ τοῦ Σκριβ ὅλως ἀδιαφόρως.

Ἐδιάβασα πάλιν καμίαν δωδεκάδα ἀπὸ τὰ

ἔργα των. Ἐξῆσα πάλιν εἰς τὸν δῶφ παράλογον τόσῳ καὶ διασκεδαστικὸν αὐτὸν κόσμον τῶν εὐπατριδῶν καὶ τῶν νεανίδων αἱ ὁποῖαι εἶνε ὑπάλληλοι ἐμπορικῶν καταστημάτων, τῶν διπλωματῶν καὶ τῶν αἰοιδῶν, τῶν πατρικίων καὶ τῶν θηλειῶν λεμβούχων. Πάλιν εἶδα τοὺς καὶ τὰς δοκίμους τῶν μοναστηρίων νὰ φοιτοῦν εἰς τοὺς χοροὺς μετημφισμένων, τοὺς ληστὰς νὰ ἐρωτοτροποῦν μὲ ἀγγλίδας καὶ ἕνα νεαρὸν περιηγητὴν νὰ νυμφεύεται, — ἀφοῦ ἔπιε σοκολάταν μαζί της, μίαν ἡμέραν ποὺ ἔβραχεν, ἐπάνω εἰς τὰ ὄρη, — τὴν ἀνεπιὰν ἑνὸς παραχαράκτου, ἡ ὁποία συμβαίνει νὰ εἶνε ἡ βασίλισσα τῆς Πορτογαλλίας. Τὰ θαύματα αὐτὰ λάμβάνουν χώραν ἀναλλοιωτῶς ἐπάνω εἰς ἤχους στροβίλων, τετραχόρων καὶ πόλλας. Ὅλα αὐτὰ τραγουδοῦν, χορεύουν καὶ χοροπηδοῦν, γελοῦν καὶ σαρτοῦν καὶ σπινθηροβολοῦν· ὅλα αὐτὰ δέν εἶνε ποτὲ χονδροειδῆ ἢ βράναισα, ἀλλὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κοινὰ καὶ τετριμμένα, ἐνίοτε θελακτικά· ἄλλοτε μὲν πνευματώδη, ἄλλοτε λεληθότως αἰσθηματικά, καὶ ἡ μικρομουσικὴ αὐτὴ ἐπὶ τέλους σὲ ζαλλίζει καὶ σὲ μεθᾶ ὀπως καὶ τ' ἀκινδυνότερα κρᾶσι.

Ὁ Ἰούλιος Σίμων ὁμιλῶν κάποτε περὶ τοῦ Ωμπέρ εἶπεν πολὺ ὀρθά. «Τὸ ὄνομά του εἶνε εὐχέρεια».

— «Εἶνε μία λαμπρὰ ἐξαίρεσις», εἶπεν ὁ αὐτὸς ἐπίσης, ἀλλὰ ὀλιγώτερον ὀρθά. Παρὰ τῷ Ωμπέρ τὸ κᾶν εἶνε εὐχερὲς καὶ εὐκόλον, ἀλλὰ τίποτε, ἢ σχεδὸν τίποτε, δέν εἶνε λαμπρόν. Δέν εἶνε, ποτὲ δέν ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς γαλλικῆς σχολῆς, καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ περιλαλήτου γαλλικοῦ εἴδους, τοῦ γαλλικοῦ μελοδράματος, οἱ ἀληθινοὶ διδάσκαλοι εἶνε ἄλλοι· ὁ Ωμπέρ μετὰ τὸν Mousigny, μετὰ τὸν Κρετῶν καὶ τὸν Βοϊeldieu· μετὰ τὸν «Λιποτάκτην», μετὰ τὸν «Ριχάρδον τὸν Λεοντόκαρδον» καὶ τὴν «Λευκὴν Δέσποιναν» ὁ «Κτίστης» καὶ οἱ «Ἀδάμαντες τοῦ Στέμματος» εἶνε ἡ ὄλως τυχαία βασιλεία μετὰ τὴν βασιλείαν τὴν νόμιμον. «Demain c'est le sapin du trône (sic) ...»

«Αὔριον θὰ εἶνε τὰ ἀπὸ ἔλατον ξύλα τοῦ θρόνου ...» Ὅχι, οὔτε αὐτὸ κᾶν τὸ ἔλατον, τὸ ξύλον τὸ ἀκόμη εὐγενὲς ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατασκευάζονται ἴστοι διὰ τὴν καταιγίδα καὶ φρε-

τρα διὰ τὸν θάνατον· εἶνε τὸ ἀνάκαρδον (acajon) ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατασκευάζονται τὰ ἐπιπλα τῶν ἀστῶν.

Ὁ Ωμπέρ εἶνε ἀστὸς. Δέν εἶνε λαϊκὸς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν βαθείαν τῆς λέξεως ἢ ὁποία δυνατὸν νὰ εἶνε ὑπέροχος, θεία. Ἡ μάλλον δέν ὑπῆρξε τοιοῦτος ἢ μόνον ἀπαξ· εἰς τὴν «Ἄλλον» Ia Murette· ὄχι βέβαια εἰς τὴν κοινοτάτην δυωδίαν ἢ ὁποία ἐν τούτοις ἐπήνεγκε μίαν ἐπανάστασιν. «Ἐρὰ ἀγάπη τῆς πατρίδος» — Amour Sacré de la Patrie! —, ἀλλὰ εἰς τὴν μόνην ἀληθῶς θαυμαστὴν σελίδα τὴν ὁποίαν ποτὲ ἔγραψε· εἰς τὸ ἄσμα τοῦ «Υπνου». Εἰς τοῦτο ὄλως τυχαίως ὑπῆρξε λαϊκός. Ἐνόησε τοὺς ἀπλοῦς καὶ τοὺς δυστυχεῖς· τοὺς ἐσυμπόνεσε καὶ τοὺς ἠγάπησε. Εἰς ὀλίγους τόνους, τρυφεροῦς, εὐλαβεῖς, ἐπεκαλέσθη ὑπὲρ αὐτῶν τὸ εὐεργέτημα τῆς ἀναπαύσεως, καὶ ἐπὶ τῆς ἀτυχοῦς καταβεβλημένης κόρης ἢ ἀδελφικῆ φωνῆ τοῦ ἀλιέως ἠπλωσε τὸν πέπλον ὁ ὁποῖος δέν καλύπτει μόνον, καθὼς εἶπεν ὁ Θεοβάντης, ὅλους τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμοὺς, ἀλλὰ καὶ ὄλας τὰς ἀνθρωπίνους ὀδύνας.

Καὶ ἔπειτα ὁ κωμειδουλιογράφος μουσικὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὰς μουσικὰς του πομφόλυγας.

Τοῦλάχιστον ἂν εἰς τὰ πράγματα τὰ ταπεινά, ἢ καὶ εἰς αὐτὰ ἀκόμη τὰ κοινὰ, εἶχεν ἀναζητήσει τὴν χάριν, τὴν καλλονὴν ἀκόμη τὴν ὁποίαν περιέχουν δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἠμπορεῖ νὰ τὴν διακρίνη! Ἄν ἀπὸ τὸν καθημερινὸν βίον καὶ ἀπὸ τὰς μετριωτέρας ἀνθρωπίνους τύχας, ἂν ἀπὸ τὰς μετριόφρονας εὐτυχίας καὶ ἀπὸ τὰς μέσας λύπας εἶχεν ἐξαγάγει ὄλα αὐτὰ ποὺ ὑποκρύπτουν εἰς γοητείαν, εἰς ἰδανικὸν καὶ εἰς ἄρωμα! Ἀλλὰ ὄχι. Ἄντι ν' ἀποδείξη εἰς τοὺς μικροὺς ὅτι ἔχουν ἐν ἑαυτοῖς ποίησιν καὶ ἀλήθειαν καὶ ὅτι τ' ἀνθη τὰ ὁποῖα θάλλουν σύρριζα εἰς τὴν γῆν, εἶνε ἀνθη ἐν τούτοις, τοὺς ἔκαμε νὰ μὴ αἰσθάνωνται πλέον ἀγάπην πρὸς τὸν ἑαυτὸν των καὶ ἴσως νὰ αἰσθάνωνται ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν των ἀπογοήτευσιν. Τοὺς ἔρριψεν εἰς ὄνειρα καὶ ἰδεώδη, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα συνήθως ἔχουν οἱ ρομαντικοὶ ἐμπορῆσται καὶ οἱ ἐξημμένοι θυρωροί. Τοὺς «ἐγύρισε

τὰ μυαλά», τοὺς ἐστρέβλωσε τὴν φαντασίαν καὶ τοὺς ἔδωκε ὡς μουσικὴν καὶ ὡς ποίησιν ἤχους τετραχόρων ἐπάνω εἰς στίχους τῶν τριόδων.

Ἦοτεῖζετο, λέγουν. Βεβαίως, καὶ δέν τὸν λαμβάνομεν ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν καθὼς δέν ἐλάμβανε καὶ αὐτὸς τὸν ἑαυτὸν του. Ἀλλὰ πόσῳ μικροπρεπῶς καὶ εὐτελῶς ἦσται ἡσθη. Ὁ Ρεσσίνης τοῦλάχιστον, ὁ μέγας φίλος τοῦ γέλωτος, δέν ἐγέλα τοιοντοτρόπως. Διαβάσετε πάλιν τὰς μουσικὰς κωμωδίας τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου. Παραβάετε λόγου χάριν, μὲ τὴν τριωδίαν, ὅσῳ δήποτε θελακτικὴ καὶ ἂν εἶνε, τῆς πρώτης πράξεως τοῦ «Domino Noir», τὴν τελικὴν τριωδίαν τοῦ «Comte Ory»· θὰ ἰδῆτε πῶς τὸ γλίσχρον ἐκείνο ρυθμικὸν τῆς εὐθυμίας θὰ καθῆ μέσα εἰς τὸν ποταμὸν, μέσα εἰς τὸν χεῖμαρρον αὐτὸν τῆς χαρᾶς.

Προκειμένον περὶ κάποιου μουσικοῦ τὸν ὁποῖον εὗρισκε πέραν τοῦ δέοντος σοβαρόν, ὁ Ωμπέρ ἔλεγε κάποτε. «Τὸν περιμένω νὰ τὸν ἰδῶ διὰ νὰ θελήσῃ νὰ κάμῃ νὰ τραγουδήσῃ ἢ καρέλαις καὶ ἢ πολυθρόναις!» Δέν ἠξέυρω ἂν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος μουσικὸς τὸ ἠθέλησε ποτέ. Ὁ Ωμπέρ τὸ ἠθέλησεν εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν, καὶ ὁμολογῶ ὅτι τὸ ἐπέτυχεν, ὅτι μάλιστα ἐπέτυχεν ἑξαίρετως· ἀλλὰ ἡ καρέλαις καὶ ἡ πολυθρόναις ἀξίζουσι νὰ τὰς κάμῃ κανεὶς νὰ τραγουδοῦν; Συνέθεσε διὰ τὰ ἔργα τοῦ Σκριβ τὴν μουσικὴν ἢ ὁποία περισσότερον ἠρμοζεν εἰς αὐτὰ· ἀλλὰ εἰς τὰ ἔργα τοῦ Σκριβ δέν ἐχρησίζετο ἴσως μουσικὴ καθόλου. Ἦξέυρω πῶς ὅτι δέν ἀξίζει νὰ λεχθῆ, τὸ τραγουδοῦν. Τὴν ὄψιν ταύτην τοῦ Beaumarchais ἐδικαίωσε ὁ Ωμπέρ πέραν τοῦ δέοντος.

Ἄς μὴ τὸν ἀποκαλοῦν πλέον τὸν κατ' ἐξοχὴν γάλλον μουσικόν. Γάλλος εἶνε βεβαίως ἀλλὰ ὑπὸ χαμαῖζηλον καὶ μικρὰν ἔποψιν... Τὸ νὰ πίνῃ κανεὶς τὸν τυχόντα οἶνον τὴν Κυριακὴν, ἔξω τῶν προαστείων καὶ κάτω ἀπὸ καμίαν σκαῖδα οἰνοπωλείου, μαζί μὲ φοιτητὰς καὶ μὲ γριζέτες, καὶ αὐτὸ γαλλικόν εἶνε ἐπίσης· ἀλλὰ ὑπάρχον ἐν τῇ χώρῃ τῆς Γαλλίας γενναιότεροι οἶνοι, μεγαλύτερα τοπία καὶ λαμπρότεροι ἔρωτες.

[Μετάφρ. ΚΡ. ΔΑΡΑΛΕΞΗ] CAMILLE BELLAIGUE

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ Καλλιτεχνική Ἐκθεσίς

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Δουπόν, ετοιμάζομεθα διὰ τὴν χειμερινὴν ἐκθεσὶν τῆς ζωγραφικῆς...

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΤΟΥ.— Ἀρχίζει νὰ σᾶς ἐνδιαφέρῃ ἀπὸ τώρα;

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Ἴδιως τώρα. Φαντάζομαι ὄλους τοὺς ζωγράφους εἰς κίνησιν. Ὅλοι σπεύδουσι νὰ τελειώσουσι τὰ μισοαρχινισμένα ἔργα των καὶ ὅσοι δὲν ἐγκρίνουσι τὰ καλαιά των, ἀπὸ μίαν πρῶδον ἢ ἀπλῶς ἀπὸ ἓνα κριτὸν, σπεύδουσι νὰ γίνουσι νέα. Ζητοῦν μοτίβα, κάνουν σπουδὰς, πηγαίνουν εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἐρωτοῦν τὴν φύσιν καὶ τὴν βασανίζουν ἢ ἀπλοῦστερον ἐξασπλύνονται εἰς μίαν πολυθρόναν, ἀνάθου ἐνα σγαρέττο καὶ περιμένον μίαν ἐμπνευσίαν τρομερὰν. Ἀπαράλλακα ὑποθέτω θὰ ἐπερίμενεν ὁ Θεὸς τὴν ἐμπνευσίαν, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δημιουργίας τῶν κόσμων ἐκ τοῦ μηδενός.

Ο ΜΑΘ.— Ἐκεῖνος τοῦλάχιστον δὲν εἶχεν ἓνα μῶδον νὰ τοῦ ποζάρῃ, οὔτε ἓνα δένδρον νὰντυγάρῃ.

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Δι' αὐτὸ ὁ κόσμος ἔχει τόσα λάθη. Λάθη ἀναλογιών, λάθη προοπτικῆς, λάθη ἁρμονίας. Οἱ ζωγράφοι μας, ἐὰν ἤθελαν νὰ γίνουσι καλῶτεροι ἀπὸ ὅ,τι εἶναι, δὲν ἔπρεπε νὰ μιμηθοῦν τὸν Θεόν. Αὐτοὶ τοῦλάχιστον ἔχουν τὴν φύσιν, τὴν ὁποίαν τοὺς ἐπλάσεν Ἐκεῖνος καὶ ἡ ὁποία δὲν ἠρηγῆθη ποτὲ τὰς ὑπηρεσίας τῆς εἰς τοὺς ζωγράφους; μὲ ὅλην τὴν περιφρόνησιν ποῦ τῆς δείχνουν.

Ο ΜΑΘ.— Ἄς ἐπιίσωμεν, ἐτι αὐτὴν τὴν φορὰν τὰ πράγματα θὰ εἶναι καλῶτερα, ὅτι ἡ χειμερινὴ ἐκθεσίς θὰ ὁμοιάξῃ ὀλιγώτερον μὲ νοσοκομείον ἠραπειδικῶν νοσημάτων καὶ ὅτι αἱ τρεῖς καταστάσεις τῶν νοσημάτων ἢ στερεὰ, ἢ ὑγρά καὶ ἢ ἀέριος, δὲν θὰ συγχυθοῦν εἰς τὴν φύσιν τὴν ὁποίαν θὰ μᾶς παρουσιάσουν οἱ ζωγράφοι. Ἀν δὲν ἀπαύομαι, εἴσετε ἀκριβῶς μοῦ ἐκάμησατε μίαν φορὰν τὴν παρατήρησιν αὐτήν, διὰ τὴν παραβίασιν τῆς καταστάσεως τῶν νοσημάτων ἀπὸ τοὺς ζωγράφους.

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Καὶ ἐπιμένω. Ὑπάρχουν πολλοὶ ζωγράφοι οἱ ὁποῖοι θέλουσι καλὰ νὰ μεταβλήθωσι τὰ στερεὰ εἰς ὑγρά, τὰ ὑγρά εἰς στερεὰ καὶ τὰ ἀέρια πάλιν εἰς στερεὰ καὶ ὑγρά. Δὲν εἶδατε ποτὲ ἐπιφανείας θαλάσσης νὰ ὁμοιάζουσιν εἰς μερικὸν πίνακα μὲ σκληρὰν πορσελάνην; Καὶ βράχους νὰ ὁμοιάζουσιν μὲ ἡμίωρευστον γυαλόν; Καὶ οὐρανὸς κατασκευασμένος ἀπὸ περγαμηνήν; Δὲν εἶδατε πρόσωπα καὶ σάρκας, μὲσε εἰς τὰς ὁποίας δὲν κυκλοφορεῖ κανένας ὑγρὸν, καὶ τὰς ὁποίας ἐὰν κεντήσετε δὲν θὰ τρέξῃ οὔτε σταγὼν αἵματος;

Ο ΜΑΘ.— Ἀκριβῶς. Φαίνεται ὁμως ὅτι οἱ ζωγράφοι δὲν προλυπρόσθεν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα. Τοὺς ἀπασχολεῖ περισσότερο ἡ ἰδέα. Ὅταν ἓνας ζωγράφος σὺλλαμβάνῃ π. χ. ἓνα πίνακα μὲ τὴν δημιουργίαν, εἰς μίαν συμβολικὴν παράστασιν, δὲν ἔχει καιρὸν νὰ προσέξῃ εἰς τὰς μηδαμινὰς λεπτομερείας.

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Ἀλλὰ πᾶς θέλετε ἓνας ζωγράφος νὰ δημιουργήσῃ τὸν κόσμον, ὅταν δὲν εἰμπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἓνα ἀχλάδι, τὸ ὁποῖον εἶνε ἓνα πολλοστημόριον τοῦ κόσμου; Ὁ Γυζῆς, ὁ ὁποῖος ἦτον ἓνας μεγάλος διδάσκαλος, ἐκουβαλοῦσε εἰς τὸ ἐργαστήριόν του μίαν πέτραν τοῦ δρόμου, διὰ νὰ τὴν σπουδάσῃ πρὶν τὴν ζωγραφίαν. Ὑπάρχουν ἐν τούτοις μαθηταὶ του, οἱ ὁποῖοι δὲν καταδέχονται νὰ φέρουν οὔτε καὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὰ ἐργαστήρια του.

Ο ΜΑΘ.— Τόσον τὸ χειρότερον δι' αὐτοὺς, ἡ κριτικὴ αὐτῶν θὰ τοὺς κωντήρῃ καὶ κανέναν δὲν θάγοράσῃ τὰ ἔργα του.

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Ἐὰν δὲν σᾶς εἶχα ἰδεῖ ἔχθες καὶ προχθές, θὰ ἔλεγα, ὅτι ἐφθάσατε σήμερον ἀπὸ τὸ Μόναχον. Λοιπὸν σᾶς βεβαιώνω, ὅτι ἡ κριτικὴ θὰ ἔγκωμι μίση αὐτῶν αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ἔργα καὶ οἱ φιλότεχοι θὰ τάγοράσουσι κατὰ προτίμησιν. Ἡ κριτικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶνε ὀλιγώτερον πληροφορημένη διὰ τὰ καλλιτεχνικὰ ζητήματα ἀπὸ ὅλων τῶν ἄλλων κόσμων.

Ο ΜΑΘ.— Αὐτὸ εἶναι πολὺ θλιβερόν. Ἐπὶ τέλος πρέπει νὰ ποιηθῶμεν κ' ἐμεῖς μίαν καλλιτεχνικὴν κριτικὴν. Ἐξ ἁπάντος πρέπει.

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Τί νὰ τὴν κάμειτε; Σᾶς βεβαιώνω ὅτι ἡ κριτικὴ δὲν δημιουργεῖ τοὺς καλλιτέχνας. Κανεὶς δὲν εἰμπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἓνα ζωγράφον. Οὔτε τοὺς διορθώνει. Διὸτι κανένας δὲν καταδέχεται νάκουσῃ μίαν κριτικὴν. Ἡ κριτικὴ γὰρ ὡς ἓνας αὐτοτελής κλάδος, ὁ ὁποῖος διασκεδάζει μὲ τὸν ἑαυτὸν του. Τὸ πολὺ—πολὺ εἰμπορεῖ, ὅταν εὐρίσκειται εἰς τὸ ὕψος τῆς, νὰ μορφώσῃ τὴν καλαισθησίαν τοῦ κοινοῦ καὶ νὰ τοῦ διδάξῃ νὰ βλέπῃ καθαρώτερον, ἀσχετῶς ὁμως πάντοτε πρὸς τὸ κρινόμενον ἔργον.

Ο ΜΑΘ.— Ὁμιλεῖτε σοβαρὰ;

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Σοβαρώτατα. Καὶ ὀμιλῶ διὰ τὴν κριτικὴν γενικῶς, εἰς ὅλα τὰ εἶδη. Διὰ νὰ πεισθῆτε πρέπει νὰ ταξειεύσετε ὀλίγον εἰς τὸ παρελθόν καὶ νὰ εἴρατε ἓνα βλῆμμα εἰς τὴν τέχνην καὶ τὴν κριτικὴν τῶν περασμένων χρόνων. Πάρτετε ἓνα ποιητὴν κ' ἓνα κριτικόν, καὶ τοὺς δύο μεγάλους. Θὰ ἴδητε ὅτι ζοῦν ἐντελῶς χωριστά καὶ ὅτι ὁ τελευταῖος δὲν ἐπιρεάζει τὸν πρῶτον εἰς τὴν ἀπόστασιν τοῦ χρόνου, ὅσον καὶ ἂν ἐπροσπάθουσι νὰ τὸν ἐπηρεάσῃ εἰς τὴν ζωὴν του. Ἐγὼ τοῦλάχιστον διαβάξω χωριστὰ τὸν Μυσοῦ καὶ τὸν Βένετσα Ούγκιν καὶ χωριστὰ τὸν Σαιντ-Μπέβ. Καθένας μοῦ δίδει μίαν ξεχωριστὴν ἀπόλαυσιν καὶ ποτὲ δὲν ἐκοπήσα νὰ συσχετίσω τὰς δύο αὐτὰς ἀπολαύσεις. Προχθὲς ἐδιάβαξα μίαν κριτικὴν τοῦ Σαιντ-Μπέβ δι' ἓνα συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ἔμεινε εἰς τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ δὲν ἐφθάσεν εἰς τὰς ἡμέρας μας. Ἀπέλαυσα τὴν κριτικὴν χωρὶς νὰ γυρίσω πίσω πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἀγνώστου συγγραφέως. Καὶ πάλιν ἐδιάβαξα ἓνα ποιητὴν, τὸν ὁποῖον δὲν εὐρέθηκα ποτὲ εἰς τὴν κριτικὴν τοῦ Σαιντ-Μπέβ. Ἐχάρηκα τὸν ποιητὴν μὲ ὅλην μου τὴν ψυχὴν κ' ἐδιάβαξα μίαν κριτικὴν δι' ἓνα ἀγνωστὸν μου γλύπτην.

Ο ΜΑΘ.— Ὅποτε δὲν ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ καλλιτεχνήματος καὶ κριτικῆς;

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Ὑπάρχει μία. Τὸ καλλιτεχνῆμα εἶναι μία πρόφασις τῆς κριτικῆς.

Ο ΜΑΘ.— Ὅποτε ἀρνείσθε τὴν πρακτικὴν τῆς σημασίαν;

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Ἀρνοῦμαι ὅλας τὰς πρακτικὰς σημασίας. Διατὶ δχι; Ἐργάζομαι ἓνα ἔρασιτέχνιν ζωγράφον, ὁ ὁποῖος ἔφρασεν ἐπιμόνοτα τὰ ἔργα του εἰς τοὺς κριτικούς κ' ἐζητοῦσε ταπεινὸτατα νὰ τοῦ ὑποδείξουν τὰ λάθη του. Καὶ κανένας δὲν τοῦ τὰ ὑποδείκνυε. Διὸτι κἀθε πίναξ του ἦτον ὀλόκληρος ἓνα λάθος. Κ' ἐργάζομαι ἓνα κριτικόν, ὁ ὁποῖος δὲν εἰμποροῦσε νὰ ὑποφῆρῃ τὰ μάτια τῆς Τζουβόνιας τοῦ Λεονάρδου Δὰ Βίντσι. Ἐνας μεγάλος καλλιτέχνης κ' ἓνας μικρὸς ἀλλὰ εὐλακρὴς καλλιτέχνης, πᾶς εἰμπορεῖ νὰνεχθῇ τὴν ἐπέμβασιν αὐτῆν;

Ο ΜΑΘ.— Διατὶ;

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Διὸτι ὁ ἀληθινὸς καλλιτέχνης βάζει

τὴν ψυχὴν του μέσα εἰς τὸ ἔργον του, βάζει τὸν ἐρωτὰ του, βάζει τὰ ὠραϊότερα μυστικὰ τῆς ζωῆς του, βάζει τὸ προσφιλέτερον μέρος τῆς σκέψεώς του. Πᾶς εἰμπορεῖ νὰνεχθῇ ἓνα τρίτον, ὁ ὁποῖος ἔρχεται μὲ δόλην τὴν αὐθάδειαν, ἐξδοντιζόμενος κατόπισ ἔνος γενητός, νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰ μυστικὰ του καὶ νὰ μαλάξῃ τὰ ἱερά του, ὅπως μαλάξουσιν οἱ ἐλεγκταὶ τοῦ τελωνείου τὰ ἀσπρόδρουχα μίᾶς κυρίας;

Ο ΜΑΘ.— Ἐγὼ μίαν ἀντίρρησιν. Ἐὰν συμβαίη αὐτὸ ποῦ λέγετε, τότε ὁ καλλιτέχνης πρέπει νὰ κρατῇ τὸ ἔργον του διὰ τὸν ἑαυτὸν του.

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Καθόλου. Αὐτὸ θὰ ὁμοιάζε μὲ μίαν νοσηρὰν διαστροφὴν, ἡ ὁποία φέρει τὸ ὄνομα κάποιου ἤρωος τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς. Ὁ καλλιτέχνης θέλει νὰ συγκοινωνήσῃ πρὸς ἄλλας ψυχὰς, αἱ ὁποῖαι ὁμοιάζουν μὲ τὴν ἰδικήν του. Αὐτὸς εἶνε ὁ πάθος του, ἡ φιλοδοξία του καὶ ἡ ἀπόλαυσίς του. Ἄλλος εὐρίσκει περισσοτέρας καὶ ἄλλος ὀλιγώτερας. Ὅλοι ὁμως οἱ ἀληθινοὶ καλλιτέχνη εὐρίσκουν.

Ο ΜΑΘ.— Ἀλλὰ νομίζω πᾶς ἐπιράμεν ἀπὸ τὸ θέμα μας. Ὁμιλεῖτε διὰ τὴν ποίησιν καὶ τὸ θέμα μας εἶνε ἡ ζωγραφικὴ. Νομίζω ὅτι ζητεῖτε παραπολλά ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς μας ζωγράφους.

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Δὲν ζητῶ καθόλου πολλά. Ζητῶ πρῶτον νὰ εἶνε ποιητὰ καὶ δεῦτερον νὰ γνωρίζουν τὴν τέχνην τους. Ἀλλῶς εἶναι περιττὸν νὰ βασανίζουσιν τὴν φύσιν καὶ τὸν ἑαυτὸν τους. Ἐνας τοῖχος εἰμπορεῖ νὰ παρῶσι πολλὰ καλὰ καὶ χωρὶς εἰκόνας.

Ο ΜΑΘ.— Ἀχ! διδάσκαλε. Ἐκόματε τὸ κατηγορητήριον τῆς κριτικῆς καὶ εἰσαθε ὁ πλέον ἀπαιτητικὸς κριτικὸς.

Ο κ. ΑΣΟΦΣ.— Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι κάμνω γενικὴν κριτικὴν. Εἶναι τοῦλάχιστον ἡ μὴν ποῦ εἰμπορεῖ νὰ ὤφελλῃ, διὸτι δὲν ἐνοχλεῖ κανένα καὶ ὅλοι τὴν προσέχουν. Εἶναι ὁ νόμος, βλέπετε, τῆς «ἐξαίρεσεως τῶν παρόντων». Καὶ εἶνε ὁ παιδαγωγικώτερος νόμος.

ΠΑΥΛΟΣ NIPBANAS

Περὶ ἐπιπολαϊότητος

ΕΣΥΝΗΘΙΣΑΤΕ, μοῦ ἔλεγε ἀκριά κενὰ μετεωρίζομένη εἰς τὴν τετάρτην δεκαετηρίδα, ν' ἀποδίδετε εἰς τὰς γυναῖκας τὴν ματαιοδοξίαν. Δὲν μισοῦ νὰ λημονήσῃ ἀκόμη τὸ εἰρωνικὸν σὰς χαμόγελο ὅταν προχθὲς εἶδατε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν νέα μου τουαλέτα. Ἡ γραμμὴ τῶν χειλιῶν σας ἀνέβηκε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, κατέβηκε ἀπὸ τὸ ἄλλο κα' ἔξωγράφισε ἀκριά ἐκφραστικὰ μίαν σκέφιν δχι πολὺ κολακευτικὴν διὰ τὸ μυαλὸ τῶν γυναικῶν.

Ὁμιλεῖτε ἀπὸ ρητῆρος. Δὲν προφθαίνω νὰ διαμαρτύρωμαι.

Σᾶς ἀπαλλάσσω ἀπὸ αὐτὴν τὴν εὐγένειαν. Λοιπὸν ἡ εἰρωνεία σας αὐτὴ ἤθελε νὰ σημάγῃ ὅτι ἐμεῖς οἱ γυναῖκες εἴμεθα ἐπιπόλοιαι διὸτι φροντίζομε διὰ τὴν ἐξωτερικὴν μας παράστασιν.

Ἦσως.

Ὁχι Ἦσως, ἀλλ' ἀσφαλῶς. Δηλαδή μετέχετε καὶ οἰετῆς τῆς γενικῆς πλάνης, ἡ ὁποία κυκλοφορεῖ ὡς νόμισμα. Θελῶ μὰ καὶ καλὴ νὰ ξεθυμῶμαι καὶ τὰ λέω σὲ σᾶς διὰ νὰ τὰ μεταδώσατε καὶ εἰς ἄλλους. Εἰπέτε μοι, παρακαλῶ, διατὶ κομψεύεται μίαι γυναῖκα; Δια ν' ἀρέσῃ ἢ νὰ μὴν ἀρέσῃ εἰς τοὺς ἀνδρας; Ὑποθέτω διὰ τὸ πρῶτον. Καὶ βέβαια. Εἶδατε ποτὲ ἓνα κύριον ν' ἀγαπήσῃ ἢ ἐστὼ καὶ νὰ γουστάρῃ μίαν ὁμορφύλον μου ἀπὸ τὴν ὁποίαν νὰ λείπῃ ἡ χῆρις τοῦ ντυσιματος; Σεῖς προσέχετε ἀκόμη καὶ τὴν μέτρησιν τοῦ ἀρώματος, τὴν ἀρμονίαν τῶν χρωμάτων, τὴν τελευταίαν πτυχὴν τῆς φούστας καὶ ἄλλα. [Ἐδῶ ἐχαμήλωσεν ἐλαφρὰ τὰ μάτια].

Ἐμεῖς οἱ ἐπιπόλοιαι ἀγαποῦμε ἀνδρας ἐστὼ καὶ μὲ κακορραμμένο σακκάκι, μὲ φαρδὺ γελῆκο, μὲ παντελόνι ἀνισόρροπον, μὲ λαιμοδέτην καὶ καπέλλο συναν-

τώμενα εἰς τ' αὐτὰ. Δὲν μᾶς νοιάζει κανὸν ποῦ μυρίζετε καπνοὺς ἢ ἀλιόλ. Δὲν ἐξετάζομε παρὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἐνῷ εἴσετε θέλετε τὴν γυναῖκα σὰς, ἀλλὰ μέσα σὲ μπόμπονιέρα μὲ πολὺχρωμας χαριτωμας κορδέλιτσες. Τί νὰ κάμωμε; Τρέχομε εἰς τὰ μαγαζιά καὶ τῆς μοδίστρας διὰ νὰ γεινοῦμε εἰς τὰ ὄμματὰ σας ἀφιμελῆς. Καὶ τώρα, ἀποκοιθῆτε, παρακαλῶ. Ὅταν ὁ Θεὸς μεταξὺ ἄλλων ἀγαθῶν ἀπεφάσισε νὰ μορφώσῃ τὴν ἐπιπολαϊότητα, πρὸς ποῖον ἐφάνη πλέον ἀνοιχτοχῆρις; Πρὸς τὸν ἀνδρα ἢ πρὸς τὴν γυναῖκα;

— Νομίζω καὶ εἰς τοὺς δύο.

— Ἡ ἀπάντησίς σας εἶνε μίαι ὑποχώρησις.

— Ἦτον ἐπόμενον. Εἴσαθε τόσο χαριτωμένη μὲ αὐτὸ τὸ σταχτὶ φόρεμα!

— Σιωπῇ. Ὑποχωρεῖτε γαργαλούς.

ΣΑΝΤΣΟΣ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον Κυβέλλης: «Τὰ σημερινὰ τὰ χρόνια» γεγυνοὺς εἰς πρᾶξιν, ὑπὸ Ζ. Μακρῆ. — Τιμητικαὶ καὶ ἀποχαιριστικαὶ. — Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας. — Πρόχειρος ἀπολογισμός. — Ἐταιρία Θεατρικῶν Συγγραφέων.

Ο κ. Ζ. Μακρῆς, ἀδελφὸς τοῦ ἀλημονήτου φίλου καὶ συνεργάτου τῶν «Παναθηναίων», ἔδωκε δῶγμα τῆς ἰδιοφυΐας του δι' ἓνος μονοπρακτοῦ θεατρικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει γυγονός. Τὰ «Σημερινὰ τὰ χρόνια» τῶ ὄντι δὲν εἶνε δῶγμα. Εἶνε ἀπλῶς ἓνα κομμάτι θλιβερός, τραγικῆς ἂν θέλετε ζωῆς, χωρὶς πλοκὴν καὶ πρὸ πάντων χωρὶς λύσιν. Ἐνας νέος, ἰατρὸς, βιοπαλαίστης, εἶνε βουτηγμένος εἰς τὰ χροῖα. Τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην πρὸς νὰ ἐξοφλήσῃ ἓνα συνάλλαγμα, πρέπει ἀκόμη νὰ πληρώσῃ τὸν φόρον ἐπιτεθεύματος. Διαφορετικὰ θὰ τοῦ κάμουν κατάσχασιν εἰς τὸ σπίτι του, εἰς τὸ ἱατρεῖον του, ἴσως καὶ θὰ τὸν συλλάβουν. Οἱ φίλοι του δὲν εἰμποροῦν νὰ τοῦ κάμουν τίποτε. Κανεὶς δὲν δανεῖζει τὸν πτωχὸν ἐπιστήμονα! Καὶ μέσα εἰς τὴν τριμημίαν, προσέχεται ἓνας ἀσθενὴς διὰ νὰ ἐγχειρισθῇ. Αὐτὸς ὁ ἀσθενὴς εἶνε πλέον ἡ μὴν ἑλλείψ, ἡ προσωρινὴ σωτηρία. Διὸτι θὰ πληρώσῃ καλὰ. Ἀλλὰ πρέπει πρῶτα νὰ περῶν ἢ καμὴ τὴν ἐπικυβερνήσιν ἐγχειρίσιν, ἡ ὁποία τὸν φοβίσει. Μετὰ πολλοὺς δισταγμοὺς ἐπὶ τέλος τὸ ἀποφασίζει. Εἰσερχοταν εἰς τὸ ἱατρεῖον, ἡ ἐγχειρίσις ἀρχίζει. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καταφθάνουν εἰσπράττορες καὶ δικαστικοὶ κλητῆρες, ἀγριοὶ καὶ ἀνένδοτοι, ἀποφασισμένοι νὰ ἐκτελέσων. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἱατροῦ κ' ἓνας φίλος του, εἰς μίαν τοὺς παρακαλοῦν νὰ περιμένουν, νὰ ἐπανελθῶν. Εἰς μίαν κατόπισ προσπαθοῦν νὰ τοὺς ἀποδιώξουν διὰ τῆς βίας. Ἐκεῖνοι ἀνδίστανται καὶ κάμνουν θόρυβον. Ὁ ἱατρὸς ἀναγκάζεται νάρψῃ τὴν ἐγχειρίσιν εἰς τὴν μέσῃ, καὶ νὰ προστρέξῃ, ἔξω μὲ διαμαρτυρόμενος καὶ κτετεύων. Εἶνε μίαι στιγμὴ ἀγωνίας. Μέσα ὁ ἀσθενὴς κινδυνεύει ἀπὸ αἰμορραγίαν. Ὁ ἱατρὸς ἐπιστρέφει πλησίον του. Οἱ εἰσπράττορες μ' ἓνα μικρὸν μαζέλι, πείθονται νὰ ἐπιστρέψων ἄγοτέρα. Μετ' ὀλίγον ἐμφανίζεται πάλιν ὁ ἱατρὸς. «Ὁ ἀρρωστος ἐσώθη—λέγει—ἀλλὰ ἐγὼ νὰ ἰδοῦμαι τί θὰ γίνω!» Καὶ ἡ αἰχλαία πίπτει, ἐνῷ ἡ κατάστασις ἐξακολουθεῖ. Καμία λύσις δηλαδή. Γεγονὸς καὶ δχι δῶμα. Μία ἀγωνία δυσκόλου βίου, εἰς τὸ κατακόρυφόν τῆς παρατεινόμενη χωρὶς ἐλπίδα. Τὰ σημερινὰ τὰ χρόνια, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ εἶνε καὶ τὰ χρονοῦν, καὶ ἀκόμη ἴσως θὰ εἶνε καὶ τὰ αὐριανά...

Καλὰ γραμμένον αὐτὸ τὸ γεγόνος. Αἱ σηναὶ μὲ ἀρκετὴν φυσικότητα καὶ ἀλήθειαν ἐκεῖνη δὲ κατὰ τὴν ὁποίαν φθάνει ὁ ἀσθενὴς, φοβισμένος, διστακτικὸς, ἀναποφασιστος ἀκόμη, ἐνῷ οἱ ἄλλοι προσπαθοῦν νὰ τὸν πείσων, ἡ φρινωτέρα καὶ ὠραιώτερα. Ἄλλ' οἱ θεαταὶ, οἱ ὁποῖοι εἶνε συνειδητομένοι νὰ βλέπων κομ-

μία με αρχήν, με μέση και με τέλος, δὲν ἐνθουσιάζοσαν πολὺ μετὰ τὸ ἀτελειώτον. Καὶ ὁμοίως εἶνε καὶ αὐτὸ ἕνα εἶδος, ἀπὸ τὰ καθιερωμένα. Ὅπως δὲ εἴπωμεν ἂν εἴπωμεν ὅτι ὁ κ. Μακρῆς ἐπέτυχεν, ἀποδείξει ὅτι θὰ ἐπιτύχη περισσότερον ἢ ἂν ποτε σχεδίασῃ, ἀντὶ γεγονότος, ἕνα δράμα τελειωμένον.

Οἱ ἠθοποιοὶ ὄχι πολλὰ μελετημένοι, — ὅπως συνήθως εἰς τὰ μονόπρακτα ποὺ δὲν θὰ κάμουν σειράν. Ἀρκετὰ φυσικοὶ ὁμοίως, καὶ πρὸ πάντων ὁ κ. Παπαγεωργίου.

Τὸ τέλος τῆς θεατρικῆς περιόδου ἐξωμήθευον αἱ τιμητικαὶ καὶ αἱ ἀποχωρητιστικαὶ τῶν ἠθοποιῶν. Ἡ Διά Κοτοπούλη, εἰς τὴν «Νέαν Σκηνήν» ἔκαμε τὴν τιμητικὴν τῆς μετὰ τὰ «Τρία Φιλιά» τοῦ κ. Χρηστομάνου. Τρεῖς χιλιάδες δραχμαί, — εἶνε τὸ ρεκόρ! — εἰσεπράχθησαν ἐκεῖνο τὸ βράδι, φορτία δὲ ἀνθέων καὶ δωρῶν πολυτίμων προσεφέρθησαν εἰς τὴν κοσμητικὴν καλλιτέχνην. Ἐπίσης πανηγυρικῶς ἐδόθη εἰς τὴν «Νέαν Σκηνήν» καὶ ἡ τιμητικὴ τοῦ κ. Σαγιῶρ μετὸν ὄρωσόν του «Μπισσαντῶ». Εἰς τὸ Δημοτικόν, μετὰ πρωτοφανῆ κοσμητικὴν αἰτίαν ὁ κ. Φύσος ἐδόσε τὴν ἰδικήν του τιμητικὴν, παίξας τὸν «Ὁδῆλλον», μετὰ δυσδαιμόνων τὴν Δα Κοτοπούλη. Τέλος ἡ κ. Κυβέλη Ἀδριανοῦ ἀπεχαίρεισε τοὺς κολοπληθεῖς θαυμαστάς τῆς τέχνης τῆς, οἱ ὅποιοι ἔσπευσαν νὰ γερύσουν τὸ βράδι ἐκείνο τὸ Δημοτικόν, μετὰ τὴν ἰδικήν μιν «Φωτεινὴ Σάντρα».

Ὅλας αὐτάς τὰς παραστάσεις ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των καὶ αἱ Α. Β. Υ. οἱ Πρίγκιπες. Εἶνε χαρακτηριστικὸν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ὀποῖον ἐξεδήλωσαν ἡ Βασιλικὴ Οἰκογένεια κατὰ τὴν περιόδον ταύτην πρὸς τὴν θεατρικὴν μὲς κίνησιν. Πρίγκιπες καὶ Πριγκίπισσας παρηκολούθησαν μετ' ἀγάτης ὅλα σχεδὸν τὰ δόξαι τῆς ἐπέσεως πρώτου ἐργα. Ἀνάλογον δὲ πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Βασιλικῆς Οἰκογενείας ὑπῆρξεν ὁμολογητικῶς καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ. Τὰ τρία κυριότερα ἀθηναϊκὰ θεάτρα, καθ' ὅλην τὴν περίωδον, εἰργάζθησαν λαμπρά, ἐνεθαρρύνθησαν δὲ εἰς τὸ νὰ δώσουν πλῆθος ἐλληνικῶν ἐργων, — προσπόντων τὸ «Πανελληνιον» τῆς Κυβέλης, μετὰ τὴν ἀληθῶς φωτισμένην διενδύνησίν του, — μερικὰ τῶν ὀποῖων εἶχαν ἐπιτυχίαν ἐπιτυχή. Κατὰ τὴν γνώμην μας, τὸ ἀνώτερον τῶν δοθέντων φέτος δραματικῶν ἐργων εἶνε τὸ «Κόκκινο Πουκάμισον» τοῦ κ. Μελλᾶ ἐπειτα οἱ «Πετροχάρηδες» τοῦ κ. Χόρν. Διὰ τὴν δραματικὴν του κινήσιν εἰς τοὺς χαρακτῆρας του, ἀξιοσημειώστον ἐπίσης μὲς φαίνεται τὸ πρωτόλειον τοῦ κ. Παπαγεωργίου, ἡ «Χειραφετημένη». Διὰ τὰ φιλολογικὰ τῶν χαρακτῆρων τὰ δύο ἐργα τοῦ κ. Νιρβάνου, «τὸ Χελιδόνι» καὶ «Μαρία ἡ Πενταγυάτισσα». Καὶ τέλος τὰ «Τρία Φιλιά», διότι τὰ ἐργασθεῖν ὁ ποιητὴς κ. Χρηστομάνος.

Μεταξὺ τῶν ἐλαφροτέρων, καὶ τῶν πνευματωδεστέρων, διαπρέπουσιν ἡ «Πρωθυπουργίνα» τοῦ κ. Μωραϊτῆ καὶ ὁ «Ἰωάννης Καλέτης» τοῦ κ. Δημητριοπούλου. Ὁ δὲ «Κινηματογράφος» τοῦ ἰδίου πρέπει, νομίζομεν, νὰ θεωρηθῆ ὡς ἡ εὐθυμότερα τῶν μέχρι τούδε Ἐπιθεωρήσεων.

Δὲν εἰμεθα βέβαια ἡμεῖς οἱ ἀρμοδιότεροι διὰ νὰ κατατάξωμεν καὶ τὴν «Φωτεινὴ Σάντρα». Ὅστε γνωρίζομεν κἄν ἂν ἔχη θέσιν μεταξὺ τῶν ἐργων, τὰ ὅποια προαναφέραμεν. Τὸ μόνον τὸ ὀποῖον εἰμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν, ἐξ ἀντικειμένου πλέον, εἶνε ὅτι ἐκ τῶν δραμάτων αὐτῆ εἶχε τὴν μεγαλυτέραν θεατρικὴν ἐπιτυχίαν, δοθεῖσα 14 ἔν ὄψι φορὰς, μολοντί αἱ παραστάσεις τῆς ἤρξανον ἀργά, περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου, εἰς ἀσκεπές θεάτρον, διακοπεῖσαι κ' ἔν τῷ μεταξύ ὡς ἐκ τοῦ πρώτου ψυχροῦ φθινοπώρου. Ἀπέδειξε δὲ ὅτι κ' ἕνα δράμα εἰμπορεῖ ἰσως νὰ συναγωνισθῆ μετὰ τὰς ἐπιθεωρήσεις, ὅταν ἔχη μίαν Κυβέλην ὡς πρωταγωνίστριαν, καὶ ὅτι εὐνοφαντοῦμεν τὸ ἀθηναϊκόν κοινόν λέγοντες ἕως τώρα, ὅτι δὲν θέλει δράματα.

Ὡς δέγμα τῆς ζωρηθότητος τῆς ἐφετινῆς θεατρικῆς

κινήσεως πρέπει ἰσως νὰ θεωρηθῆ καὶ ἡ ἰδρυσις τῆς Ἑταιρείας τῶν Ἑλληνικῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρίγκιπος Νικολάου, ὁ ὀποῖος δὲν εἶνε μόνον θερμὸς φίλος τοῦ θεάτρον, ἀλλὰ καὶ δραματικῶς συγγραφεὺς ὁ ἴδιος. Οἱ συγγραφεῖς μας ἐνόησαν ἐπιτέλους ὅτι τὸ θεάτρον εἶνε καλὴ δουλεία, καὶ ὅτι διὰ νὰ γίνῃ καλλιτέρα, ἔπρεπε νὰ συμφωνήσουν καὶ νὰ συνεννοηθοῦν πρὸς ἀμοιβαίαν ὑποστήριξιν.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

«Ο οίκος αὐτοῦ ἐν τάξει»

Τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον αὐτὸν δράμα τοῦ Ἀρθούρου Ριného ὁ ὀποῖος εἶνε ὁ γνωστότερος καὶ διασημότερος ἀπὸ τοὺς συγχρόνους ἀγγλοὺς δραματούργους, μεταφράσθην εἰς τὴν γαλλικὴν ἐπαίχθη εἰς τὸ θέατρον Βωδὲβίλ τῶν Παρισίων. Πρόκειται εἰς τὸ δράμα αὐτὸ περὶ τῆς ἱστορίας μίᾳς δευτέρας συζύγου εἰς οἶκον ὁ ὀποῖος εὐδαίᾳ, θὰ ἠδύνατο κανεῖς νὰ εἶπῃ, ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῆς πρώτης συζύγου. Ἡ πρώτη Κυρία Γέσσον ἦτο γυνὴ ὑπέροχος, τοῦλάχιστον οὕτω διατείνεται ὁ σύζυγός της, οἰκονομῶς ἀπαράμιλλος, μοναδικὴ εἰς τὸ νὰ διατηρῇ τὸν οἶκον αὐτὸν ἐν τάξει. Ὅποια ἀντίθεσις μετὰ τὴν δευτέραν, αὐτὴν τὴν ἑλαφράν, τὴν ἀσυλλόγηστον Νίαν τὴν ὀποίαν κατὰ δυστυχίαν του ἐνυμφεύθη. Βεβαίως δὲν θὰ εἶνε ἰκανὴ αὐτὴ νὰ διατηρήσῃ τὴν τάξιν τοῦ οἴκου τοῦ ἠ ὀποῖα εἰς τὸν σύζυγον εἶνε τόσον ἐπιθυμητὴ. Ἀναγκάζεται λοιπὸν αὐτὸς νὰ προσφύγῃ εἰς ξένα πρόσωπα, τὰ ὀποῖα ἀντὶ τῆς ἀνικάνου νεαρᾶς γυναικὸς, θὰ μεριμνήσουν διὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς οἰκίας. Τὰ ξένα αὐτὰ πρόσωπα, εἶνε οἱ συγγενεῖς, πατήρ καὶ μήτηρ, ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ τῆς μακαρίτιδος καὶ προσφιλοῦς συζύγου, οἱ Ριδζλεῦ ἐκურτεύσαν οὕτω ἐξ ἐφόδου τὸν οἶκον τοῦ πρώην γαμβροῦ των κυριαρχοῦν ἀπολύτως, δὲν ὑπάρχει ταπεινότης καὶ ἐξουτελισμὸς τὸν ὀποῖον δὲν ἐπιβάλλουν εἰς τὴν ἀτυχῆ αὐτὴν Νίαν. Τὸ δράμα οὕτως ἐξακολουθεῖ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν ὀποίαν μαντεύετε. Ἀλλὰ, ἔξαφνα, τί συμβαίνει; Νά εἴσθε βέβαιοι ὅτι μετὰ δραματούργον τόσῳ ἐπιτηδέον ὡς τὸν Ριného εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ συμβῆ κατὰ τὴν ἐντελῶς ἀποδοτόν. Ἡ Νίαν, ἡ ξένη ἐντός τοῦ ἰδίου τοῦ οἴκου, ἐρευνῶσα μέσα εἰς ἕν ἑμαρτόν, ἀνακαλύπτει ὅπως τυχεῖς ἐν δέμα ἐπιστολῶν. Καὶ αἱ ἐπιστολαὶ αὐτὰ ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ πρώτη γυνὴ τοῦ συζύγου της, ἡ «ἀγία» ἐκείνη, τῆς ὀποίας τὰς ἀρετὰς τῆς ῖστατον διαρκῶς κατὰ πρόσωπον, ἦτο σύζυγος ἐνόχος. Ἡ Νίαν θὰ ἠδύνατο νὰ θριαμβεύσῃ τότε. Ἐὐγενέστατα στέργει νὰ μὴ εἰπῇ τίποτε εἰς τὸν σύζυγον της. Ἀλλ' ὁ σύζυγος μανθάνει οὐκ ἦτον τὸ γεγονός ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του ὁ ὀποῖος ἀνεκάλυψε τὸ ἀπόρητον. Τότε οἱ ὀφθαλμοὶ του ἀνοίγουν, παρακαλεῖ τοὺς Ριδζλεῦ νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν οἶκον του, τὸν ὀποῖον θὰ τηρῇ τοῦ λοιποῦ ἐν τάξει μόνη ἡ σύζυγός του. . .

«Ο κηλονάραθος βασιλεὺς Δαγοβέρτος»

ΤΕΤΡΑΠΡΑΚΤΟΝ τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Ἀνδρέου Ριβουὰ ἐπαίχθη εἰς τὸ θέατρον τῆς Γαλλικῆς Κομῳδίας. Εἶνε ἐλευθερία, ἐλευθεριωτάτη παράφρασις τοῦ σχετικῶς γαλλικοῦ δημοτικῶ ἔρατος. Ὁ βασιλεὺς Δαγοβέρτος δὲν εἶνε πλέον ἐρείσιον, ἀλλὰ νέος, σφριγῶν. Θρηεντής, ἀτρόμητος καὶ ἀφηρημένος ἐφόρεσε κάποτε, ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὀποίαν ἀρχίζει τὸ δράμα, τὸ πανταλόνι του ἀνάποδα καὶ ἐλησημόνησεν δὲ ἐνυμφεύετο τὴν ὠραιότεραν βασιλοπούλαν τοῦ κόσμου, τὴν κόρην τοῦ βασιλεῖος τῆς Ἰσπανίας. Καταφάνει τέλος, καὶ ἡ νεαρά βασιλισσα τὸν ὑποδέχεται μετὰ πολλὴν ἀθυμίαν, διότι λατρεύει τὸν ἐξάδελφόν της

ὁ ὀποῖος ἐμεινεν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ ἀρχίσθη νὰ μείνῃ πιστὴ εἰς αὐτόν. Ἀφ' ἑτέρου ὁμοίως δὲν θέλει νὰ διασκεδάσῃ τὸν πατέρα της, ἀποκρούουσα σκανδαλωδῶς γάμον ἐνέχοντα πολιτικὴν σημασίαν. Πῶς νὰ κάμῃ διὰ νὰ συμβιβασθῇ ὅλα αὐτά; . . .

Ὁ μέγος Ἄγνος Ἐλοῦᾶ γνωρίζει τὴν ἀσάτην διάθεσιν τοῦ Δαγοβέρτου γνωρίζει ὅτι μετὰ μίαν ἑβδομάδα ὁ βασιλεὺς θὰ βαρυνθῇ τὴν νέαν του σύζυγον ἀποφασίζει λοιπὸν ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, ὅτι κατὰ πᾶσαν νύκτα, εἰς τὴν ἀληθῆ βασιλίαν θὰ ἱποκαθίσταται ἡ χαριτωμένη δοῦλη Ναντίλδη. Αὕτη συναινεῖ εἰς τὴν ὑπόκρισιν αὐτὴν, διότι ἀγαπᾷ τὸν βασιλέα. Ἀγαπᾷσασα αὐτὸν τρυφερότατα, κατορθώνει καὶ ν' ἀγαπηθῇ ἀπὸ αὐτόν. Ὁ Δαγοβέρτος ἔχει ἤδη δύο συζύγους, μίαν τῆς ἡμέρας καὶ μίαν τῆς νυκτός. Ἡ βασιλισσα, κεντριζομένη ἀπὸ τὴν ζηλοτυπίαν, γίνεται ἐβδισθητὸς ἀνακαλύπτει δὲληγχεῖ αἰς τὸν βασιλέα αὐτόν ὁ ὀποῖος δὲν τῆς ἠρσεσεν ἀλλ' εἶνε παραπολὺ ἀργά. Ἐπιστρέφει ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ της. Καὶ ἡ Ναντίλδη καὶ ὁ Δαγοβέρτος, εἶνε εὐτυχεῖς.

«Τσε ἀ η λ»

Τὸ τρίπρακτον αὐτὸ δράμα τοῦ Ἑρρίκου Μπερνστάϊν ἐπαίχθη εἰς τὸ θέατρον τῆς Ρεζάν. Ὁ πρίγκιπ Τυμπὸν δὲ Κρουσὺ εἶνε ὁ νεαρός ἀρχηγὸς τοῦ ἀντισημιτικῶ κόμματος. Ἐνεργητικὸς, σφριγῶν, ὀρημητικῶς θέλει πρὸς παραδειγματισμὸν τῶν Ἰσραηλιτῶν ν' ἀποπέμψῃ ἀπὸ τὴν Λέσχην τὸν Ἰσραηλιτὴν ἑκατομυροῦχον Γυντλνέβ' καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἀρνεῖται νὰ παραιτηθῇ, δι' ἐνὸς ἡραδισμοῦ τοῦ ἕλπει τὸ κατέλοκατὰ γῆς. Ὑπὸ τὴν ὄβριον ἐν τούτοις ὁ Γυντλνέβ' ἀπομῆνει σιωπηλὸς καὶ ἀκίνητος, παραπολὺ ὠχρὸς μόνον. Διότι ὁ Τιμπὸν εἶνε νόθος υἱὸς του καὶ ἡ δούκισσα Ἄγνη δὲ Κρουσὺ, ἡ μήτηρ του, μὴ δυναμένη ἄλλως νὰ ἀποσοβῆσῃ τὴν ἐπιχειρήσαν μωνομαχίαν ἀναγκάζεται ν' ἀποκαλύψῃ εἰς τὸν υἱὸν της καὶ υἱὸν τοῦ Ἰσραηλιτῶν τὸ ἀπόρητον τῆς γεννήσεώς του. Ὁ Τιμπὸν τότε θέλων ν' αὐτοκτονήσῃ ἀποτρέπεται ἀπὸ τὸν πνευματικὸν του καὶ σχεδὸν περὶ τὸν νὰ ὑπάγῃ εἰς μοναστήριον. Ἀλλὰ προσκαλεῖ τὸν Γυντλνέβ' διὰ νὰ τοῦ δώσῃ βίονοποίησιν. Ὀδοῦς μανθάνων ὅτι ὁ υἱὸς του θὰ γίνῃ εἰς ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους ἐκείνους τοὺς ὀποῖους ἀποδύσεται, ἔξανίσταται καὶ μετὰ σκληρὰν ἐπιμονὴν ἀποδεικνύει εἰς αὐτόν ὅτι δὲν εἶνε Ἑβραῖος μόνον λόγῳ τοῦ αἵματος ἀλλὰ καὶ λόγῳ τοῦ πνεύματος, τοῦ χαρακτῆρος, τῆς ἰδιοσυγκρασίας. Εἰς τὸν ἄγωνά του κατὰ τῶν Ἑβραίων δὲν ἐπέδειξεν ἡ Ἰσραηλιτικὴ ἀρετία, ὑπῆρξεν γνήσιος γόνος τῆς φυλῆς του παλαίον κατ' αὐτῆς. Πρὸ τῆς νέας αὐτῆς ἀποκαλύψεως, ἡ ὀποία εἶνε τρομεροτέρα ἰσως δι' αὐτόν ἀπὸ τὴν πρώτην, ὁ Τιμπὸν αὐτοκτονεῖ. Xc. Δ.

ΜΟΥΣΙΚΗ

Τὸ ἔραμα εἰς τὸ Ὄδειον

ΤΡΕΙΣ πρώτης τάξεως φωνητικαὶ δυνάμεις συνήδησαν ἐφέτος εἰς τὸ Ὄδειον ἀπὸ τὰς ὀποίας περιλαμβάνομεν πολλά. Ἡ Κ. Φεράλλη, ἡ Κ. Φωκά καὶ ἡ Διά Γεννάδη. Εἶνε τόσον γνωστὴ ἡ ἀξία καὶ ἡ εὐσυνείδητος ἐργασία καὶ τῶν τριῶν ἀνωτέρω καθηγητῶν, ὅστε τοῦ μὴ νὰ εἴπω ὅτι ἀμφιβάλλω ἂν καὶ εἰς ἄλλα Ὄδεια τὸ ἔραμα ἐφῆθη εἰς τοιοῦτον κολοφῶνον, ὅσον τώρα εἰς τὸ Ὄδειον μας, εἰς τὸ ὀποῖον θὰ κατέχη τὴν πρώτην θέσιν. Καὶ δικαίως, διότι τὸ ἔραμα εἶνε τὸ πρῶτον στοίχιστον τῆς μουσικῆς ἰδιοφυΐας, εἶνε ἡ ἀναρίβιστος τῆς καρδίας εἰς τὰ χεῖλη καὶ συνεπῶς ὁ ἀμειώτατος ἐξάγγελος ὅλων τῶν συναισθημάτων μας. Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοὶ μας ἐκαλλιέργουν πολὺ τὸ ἔραμα, εἰς δὲ τὰ ἐκπαιδευτήρια τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων τὸ ἔραμα κατέχευε τὴν πρώτην θέσιν καὶ προηγείτο τοῦ φορμίζειν, λωρῆσαι καὶ αὐλεῖν. Αὐτὸς οὕτως ὁ Νέφαν,

ὅπως μὲς βέβαιοι ὁ Σουετιώσιος, τὸ φωνητικὸν τάλαντον ἐθεώρει ὡς θεῖον δῶρον, συχνὰ δὲ ἠρέσκετο νὰ τραγουδῇ καὶ πολλὰ βραβεῖα εἰς διαφόρους μουσικοὺς ὄργανας εἶχε λάβῃ. Λέγεται μάλιστα ὅτι τόσον περιεποιεῖτο τὴν φωνὴν του, ὅστε διὰ νὰ τὴν διατηρῇ ὑγια, ἔκαμινεν αὐστηρὰν διαίταν, ἐλάμβανε φάρμακα, ὅταν ἐκοιμάτο ἐτοποθεῖται ἐπὶ τοῦ στομάχου του μίαν λεπτὴν μολυβδίνην πλάκα καὶ ὀλην τὴν ἐργασίαν του τὴν διεξῆγεν ἐγγράφως, ἀποφεύγων οὕτω νὰ ὀμυλῇ πολὺ.

Ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Ἐβρώτιην οἱ αὐδοὶ ἀπολαμβάνουσιν βασιλικωτάτων τιμῶν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ μελόδραμα θεωρεῖται ὡς τὸ ἀνώτατον εἶδος τῆς μουσικῆς τέχνης, διότι εἰς αὐτὸ πρωτεύει τὸ ἔραμα, παρ' ὀλην τὴν ἀντιπαικτικὴν αὐτὸν ἵστορίαν ἀναπτύσσει σήμερον ἡ συμφωνική λεγομένη μουσική.

Ἀλλὰ ὁ λόγος κρῖνται μυστήρια. Εἶνε κατὰ περισότερον ἀπὸ λαβύρινθος. Ὁ λόγος εἶνε ἡ ἔδρα τῆς φωνῆς καὶ ὅμως διὰ νὰ τοποθετηθῇ αὕτη εἶνε τὴν θέσιν τῆς ὀπως ἀπαιτεῖ ἡ τέχνη, πόσαι δυσκολαῖα χρειάζονται, πόσαι διακωλύσεις, πόση λεπτότης. Διὰ τοῦτο τὰ ἐνέα δέκατα τῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς ἀξίας μὲς φωνῆς εἶνε ἡ τοποθέτησις της (l'impasto). Τὰς δυσκολίας λοιπὸν αὐτάς καὶ τὰ μυστήρια τοῦ λόγου ἀνέλαβον νὰ διαχειρισθοῦν αἱ τρεῖς καθηγήτριαι. Ἡ κ. Φωκά, γνωστοτάτη εὐφημοτάτη εἰς τὸν γαλλικὸν κόσμον, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ὄδειου θὰ μὲς παρουσιάσῃ καλοὺς καρπούς. Ἡ κ. Φεράλλη, κάτοχος ἀκόμη καὶ τῆς σκηνητικῆς ὑποκρίσεως, μετὰ τῶν θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ὄσον τὸ δυνατόν ἀριστεράν μὲς ἄκρην ἐκείνων ὄσον θὰ ἠθέλων νὰ ἀνέλθουν ποτὲ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἡ Διά Γεννάδη, μόλις ἀπὸ ἐνὸς ἐτους διδάσκουσα, δὲν ἔχει φυσικὰ νὰ μὲς ἐπιδείξῃ ἀκόμη καρπούς. Ἐν τούτοις ἡ μέχρι τούδε λιαν ἐπαγωγὸς διδασκαλία της καὶ ἡ προσωπικὴ καλλιτεχνικὴ ἀξία, ἡ ὀποία πρὸς τὸ νεαρόν τῆς ἡλικίας της ἀποτελεῖ λιαν ἐβέλιδα ἀντίθεσις, μὲς ἐγγυᾶται ὅτι δὲν θὰ ὕστερησῃ ποσὸς τῶν ἄλλων συναδέλφων της εἰς πλουσίαν καὶ ἐκτελεσῇ παραγωγῶν. Ἡ ἐφετινὴ ἀντιπροσώπουσις τοῦ ἔρατος εἰς Ὄδειον αὕτη εἶνε. Αἱ διδασκαλίαι αὐταὶ εἶνε. Ἀπὸ τοὺς μαθητὰς καὶ τὰς μαθητριάς των δὲν ἔχω νὰ ἀπατηῶσαι παρὰ ἐν καὶ μόνον: νὰ τὰς ἀκούσουν. Αὐτὸ φθάσει.

Θ. Ι. ΣΑΚΕΒΑΡΙΑΝΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Οἱ Ἀμαρῖκοὶ πάπυροι τῆς Αἴγυπτου

Ο κ. Βελέλης, ὁ βαθὺς ἐπιστήμων τῆς ἐβραϊκῆς φιλολογίας, ἐδημοσίευσε τελευταίως εἰς τὸ «Ves-sillo Israelitico» περὶ τὴν διαλέξεώς του περὶ τοῦ Κιβδῆλον τῶν Ἀμαρῖκῶν Παπύρων τῆς Αἴγυπτου, τὴν ὀποίαν καὶ μεταφράζομεν:

Γνωρίζω καλά ὅτι ὀλοι ὄσοι ἠσχολήθησαν μετὰ τοὺς ἐν λόγῳ παπύρους, ἀποδίδουν εἰς αὐτούς μεγάλην ἀξίαν καὶ οἱ μερικοὶ διεκρίθησαν ἀκόμη φευδῆ ὄσα μὲς μετέδωσαν ὁ Ἰωσήφ Φλάβιος καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος ἐπὶ πολλῶν ἱστορικῶν γεγονότων, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον ὅτι αἱ πληροφορίαι τῶν συγγραφέων αὐτῶν δὲν συμφωνοῦν πρὸς ὀ, τι βεβαίωνουν ἡ ὑποβάλλον τὰ δῆθεν συγγραφὰ ἀτὰ δοκουμένητα.

Ἡ ἔξέτασις τοῦ κειμένου των μετὰ εἶχε πείσει τελεωτικῶς ὅτι οἱ πάπυροι αὐτοὶ δὲν ἔχουν καμίαν ἀπόλυτως ἀξίαν καὶ ὅτι δὲν εἶνε οὔτε σύγγρηνοι οὔτε κἄν ἀπθεντικὰ ἀντίγραφα οἰασθήποτε ἐποχῆς. Τὸ ὄψος, ὁ γραφικὸς χαρακτῆρ, αἱ ἰδέαι καὶ ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὀποῖου ἐκτίθενται, ὄλα φανεροῦν τὴν προσπάθειαν τοῦ πλαστογράφου καὶ ἀντὶ νὰ σαθῶν ἀδίκως τὸ κεφάλι μου, ὄπως ὄλοι οἱ ἄλλοι, διὰ νὰ ἐξηγῶσιν μίαν λέξιν, ἢ φράσιν, ἢ γεγονὸς, τὰ ὀποῖα δὲν ἐπιβεβαιώνονται ἀπὸ

καθαρός ἀήρ. Πολλά τῶν μελῶν ἀπεφάσιον, ἀποχωρίζομενα ἀπὸ τοὺς δύο συλλόγους, νὰ συστήσουν νέαν Ἐταιρίαν. Τὴν «Ἐταιρίαν τῶν Ἀεροφάγων».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τερὰ καὶ εὐγενικὴ ἐσορτὴ καθιερώθη εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους ἢ ἐσορτὴ τῆς Σημείας. Τὴν 16 Ὀκτωβρίου ἢ σημεῖα παρεδόθη εἰς τοὺς μαθητὰς οἱ ὅποιοι ἐνθουσιωδῶς ἐξηγητοῦσαν διὰ τὸ Ἔθνος καὶ τὸν Βασιλέα.

Ὁ συναργάτης μας κ. Σίμος Μενάρδος, τοῦ ὁποῦ εἶχαμε ἀναγγεῖλαι τὸν διορισμὸν ὡς καθηγητοῦ εἰς τὴν Ὁξφόρδην ἔκαμε τὸν ἐνακτῆριον λόγον του περὶ τῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς φιλολογίας. Ὁ ἀντιρῶτανος τοῦ πανεπιστημίου χαιρετῶν τὸν νέον καθηγητὴν εἶπε: «Δὲν εἶνε μόνον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διδάσκαλοι μας ὅπως βλέπετε ἔχομεν καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ διδάσχωμεν παρὰ τῶν Ἑλλήνων».

Ὁ φίλος καὶ συναργάτης μας κ. Γεώργιος Στρατήγης ἐπέδιδε προσεχῶς νέον τόμον ποιημάτων «Τραγοῦδια τοῦ Νηοῦ». Τὰ ποιήματα εἶνε ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν Τῆνον τὴν ὅποιαν τόσον ἀρατὰ περιέγραψεν εἰς τὸ τελευταῖον μας τεύχος. Κάθε ποιήμα στολιζέται καὶ μ' ἓνα καλλιτεχνικὸν σχῆμα.

Εἰς τὴν ἐν Καίρῳ κλιζομένην ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ἡ κυρία Θάλεια Φλωρᾶ-Καραβία νὰ ζωγραφίσῃ τὸν Χριστὸν λέγοντα: «Ἀφετε τὰ παιδιά ἐλθεῖν πρὸς με, καὶ τὴν ἀγίαν Αἰκατερίνην.

Ἀπέθανε 80 ἐτῶν ὁ Γάλλος δραματικὸς Βικτωριανὸς Σαρδου, μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας.

Τὸ «Ἑλληνικὸν Μελόδραμα» ὑπὸ τὸν κ. Λαυράκιαν ἀρχίζει τὰς παραστάσεις του. Νέα ἔργα θὰ δοῦν τὴν «Μιρέϊν», τὸν «Φρά-Διάβολον», τὴν «Μανὸν» καὶ ἄλλα.

Τὸ λαχεῖον τοῦ Στόλου ἀπέδανε κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 975,000 δρ. εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Στόλου καὶ 300,000 δρ. εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρίαν.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν Δραχ. 2.269.40

Τὸ ἀπαιτούμενον ὀλικὸν ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 1,500. Καὶ τὸ ὑπερῷον εἰς δλους. Ὅλοι ἔξισαν καὶ ζοῦν με τοὺς στίχους τοῦ ὕμνου τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἐλεγχος καὶ ἀνασκευὴ τῆς ἐπὶ τοῦ κ. Ν. Πάρκα δημοσιευθείσης πραγματείας «περὶ τῆς ἑλληνικῆς τοῦ Ἰησοῦ ἐκπαιδεύσεως» ὑπὸ Χρυσάνθου Κ. Μακρῆ. Ἀθῆναι τυπογρ. τοῦ «Κράτους» δρ. 1.

Στὸν ἦμοιο τῆς σκυιάς, διηγήματα Πέτρου Βλαστοῦ Ἀθήνα, τυπογρ. «Ἐστία» Μάϊσνερ καὶ Κορυθαδούρη. (Στέλλεται χάρισμα: Κ' Δ. Βλαστοῦ ὁδὸς Ὁθωνῶν ἀρ. 12, Ἀθήνα).

Il segreto del nevajo, Salvatore Farina, romanzo Milano fr. 3.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

ΚΑΘΕ συνδρομητὴς τῶν «Παναθηναίων» ὁ ὁποῖος ἐγγράφει ἕνα νέον συνδρομητὴν ἐτήσιον καὶ ἀποστέλλει τὸ τίμημα τῆς ἐγγράφης, λαμβάνει ὡς δῶρον ΟΚΤΩ δραχμῶν βιβλία ἐκ τοῦ κατωτέρου καταλόγου.

Διατιμῶμεν χάριν εὐκολίας τὰ βιβλία τῆς Α' Σειρᾶς πρὸς Δρ.—Φρ. 1 ἕκαστον καὶ τῆς Β' Σειρᾶς πρὸς 3.

Τὰ βιβλία θ' ἀποστέλλονται ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν βιβλίων τοῦ καταλόγου μας, ἀναλαμβάνομεν ν' ἀποστέλλομεν ὅτι δῆποτε βιβλίον μᾶς ζητηθῆ μὴ ὑπερβαῖνον τὰς Δρ.—Φρ. 8 διὰ κάθε νέαν ἐγγράφην.

Κάθε συνδρομητὴς μας ἔχει βεβαίως ἓνα στενὸν φίλον ἢ συγγενὴ φιλαναγωγῶστην, διατεθειμένον νὰ ὑποσηρῆ τὸ ἔργον ἐνὸς περιοδικοῦ. Αὐτὸν τὸν φίλον ἢ συγγενὴ ἄς θελήσῃ νὰ τὸν ἐγγράφῃ εἰς τὰ «Παναθηναία»: «Ὅτι ζητοῦμεν ἀπὸ τοὺς συνδρομητὰς μας εἶναι ἐλάχιστον διὰ κάθε ἕναν χωριστὰ. ΜΕΡΙΣΤΗ ὅμως θὰ ἦναι ἢ ἐκ τοῦ συνόλου ἐνίσχυσις τῶν «Παναθηναίων».

Σ Ε Ι Ρ Α Α

Χ. Ἀννίνος: Ἐδῶ κ' ἐκεῖ.
Δ. Βικέλας: Λουκῆς Λάρας, διήγημα.
Ν. Ἐπισκοπόπουλος: Ἐρημὲς ψυχῆς, δρᾶμα.
Δ. Γρ. Καμπούρογλου: Mémoires du Prince N. Ypsilanti.
Κ.Μ. Κωνσταντιόπουλος: Ἱστορία τῆς βυζαντ. τέχνης.
Σπ. Δοβέροδος: Ἡ Ἁγία Πόλις.
Μ. Μαλακάσης: Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου, δρᾶμα.
Γ. Μαυρογιάννης: Βυζαντ. τέχνη καὶ καλλιτεχνία.
Σπύρος Μελάς: Ὁ Γυιὸς τοῦ Ἰσκιου, δρᾶμα.

Ἄντ. Μηλιοράκης: Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Ὁμοία Κεφαλληνίας.
Κίμων Μιχαηλίδης: Σὰν Ζωὴ καὶ σὰν Παραμῦθι.
Παῦλος Νιρβάνας: Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία. Ἀρχιτέκτων Μάρθας, δρᾶμα. Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια. Παγὰ Λαλέουσα. ποιήματα.
Ὅσκαρ Ουαϊλδ: Σαλώμη, δρᾶμα.
Σπυρίδων Παγανέλης: Πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ, Ἐντυπώσεις. Πάρεργα Φύλλα.
Κωστῆς Παλαμᾶς: Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηναίαν.
Κ. Παπαρηγόπουλος: Ἱστορικαὶ πραγματεῖαι.
Κώστας Παρορίτης: Ἀπὸ τῆ Ζωῆ τοῦ Δειλινοῦ, διηγήματα.
Ι. Πολέμης: Ἐξωτικά, ποιήματα.
Ι. Πολυλάς: Ἡ Φιλολογικὴ μας Γλῶσσα.
Γ. Στρατήγης: Τραγοῦδια τοῦ Σπιτιοῦ.
Ἀνδρέας Συγγρός: Ἀπομνημονεύματα τόμος Α'.
» Β'.

Λεύκωμα «Παναθηναίων». Πανηγυρικὸν τεύχος «Ἐστίας»: Ὀλυμπ. Ἀγῶνες 1896. Σπαρτιατικὸν Ἡμερολ.: Ἔτος 1906.
» 1907.

Σ Ε Ι Ρ Α Β

Δ. Βικέλας: Λουκῆς Λάρας ἐκδ. πολυτελής.
Γρηγόριος Ξενόπουλος: Μαργαρίτα Στέφα. Διηγήματα Σειρᾶ Α'.
» Β'.
» Γ'.
Τόμοι τῶν «Παναθηναίων» χαρτόδετοι 1ος, 2ος, 4ος, 6ος, 7ος, 8ος, 9ος, 11ος, 12ος.